

**CAT
SUD XCD**

Xarxa de Cooperació al Desenvolupament
del Sud de Catalunya

Parlem de drets humans

NÚMERO 6

GENER - ABRIL 2022

**“Per mi la llibertat és més
important que la meva vida”**

Nadia Ghulam
La Setmana dels Drets Humans
a Tarragona.

LA XARXA L'ANY 2021

Hem continuat treballant en tots els àmbits del nostre pla estratègic:

Voluntariat

- Col·laboració en l'aprovació del Pla de Voluntariat de la URV

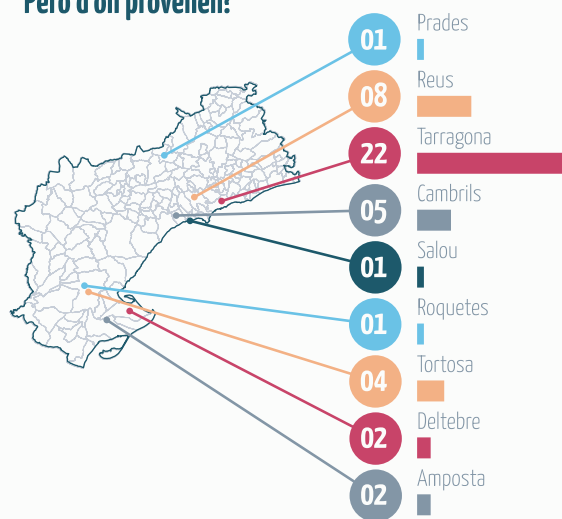
Formació

- Coordina la formació *Cap a la transformació ecològica de la cooperació internacional*
- Col·labora amb el FCCD en el *Cicle de formació per l'enfortiment de les entitats que treballen en l'àmbit de les migracions i el desenvolupament*

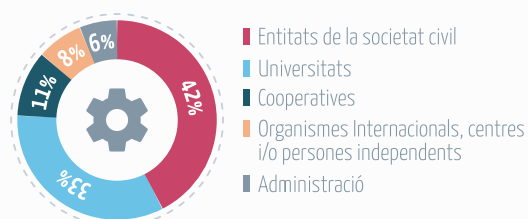
Divulgació

- Publicacions dels números 4 i 5 de la Revista XCD
- Newsletter mensual de la Xarxa
- Col·laboració secció ODS a la Ràdio Ciutat de Tarragona
- Diferents ponències sobre el Manual d'Anàlisi dels ODS

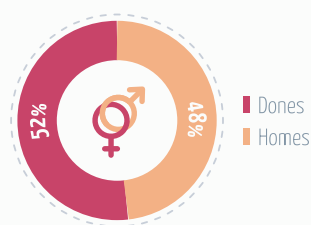
En l'últim trimestre ens hem reunit amb 40 entitats per explicar el procés constituent de la Xarxa. Però d'on provenen?

Qui ha participat en les diferents publicacions de la Xarxa?

Paritat en les col·laboracions

Qui ens ha seguit a les xarxes socials?

MARC TEÒRIC

- 10 Pau i desarmament
- 14 Salut comunitària: un dret que cal conquerir
- 16 Quan l'universal segueix sent masculí
- 18 El dret a la ciutat
- 20 L'alimentació com a dret humà i la sobirania alimentària
- 22 La proposta d'un codi ètic de respecte dels drets humans i de la igualtat de gènere per a les empreses catalanes

MARC D'ACTUACIÓ

- 28 Entrevista a Reds
- 36 Tarragona és ciutat defensora dels drets humans
- 38 Justícia global: una defensa
- 40 #1Planet1Right: el dret universal a un medi ambient natural saludable
- 42 Entrevista Amnistia Internacional
- 48 Diàspora senegalesa i codesenvolupament al Camp de Tarragona
- 52 Lluitar per l'habitatge (i tenir habitatge per seguir lluitant)
- 54 Les Kellys
- 56 Article Fridays For Future Tarragona
- 60 REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Direcció i coordinació: Josep Alcoceba.
Disseny i maquetació: David Oliete.
Portada i il·lustracions: Marc Volpini.
Textos i fotografies: Dels seus autors.

Correcció: Servei Lingüístic de la URV.
Impressió: Fundació Topromi.
Primera edició: Tarragona, gener 2022.

Perquè vulneració i drets humans deixin d'anar de la mà

TEXT: JOSEP ALCOCEBA

Resulta molt difícil saber el temps invertit en cada revista perquè, entre altres motius, costa saber quin va ser el tret de sortida de cada projecte. Però no és el cas d'aquest. I és que a principis d'estiu Marco Flores, d'Amnistia Internacional, ens feia la proposta de treballar amb l'àmbit dels drets humans. Alguna cosa que pogués acompanyar el projecte que estaven començant a organitzar algunes entitats de la coordinadora d'ONG de la ciutat de Tarragona. El resultat del treball d'aquestes entitats ha estat la primera Setmana dels Drets Humans a Tarragona. Per part nostra, el resultat ha estat la revista que teniu a les mans, un monogràfic sobre drets humans desglossat des de diferents perspectives, i amb la veu i participació de diferents personalitats de dins i fora del territori del sud de Catalunya.

Precisament en el moment d'escriure aquestes línies es du a terme la Setmana dels Drets Humans a la ciutat. Un fet molt important, tant per haver aconseguit organitzar un seguit d'actes que conviden a la reflexió i a defensar aquests drets en un moment de tanta fragilitat com, sobretot, perquè la societat civil organitzada ha articular aquest projecte. I és que després de més de setanta anys de la Declaració universal dels drets humans de Nacions Unides, la reivindicació és més necessària que mai. En aquest sentit, l'entrevista a Alejandra Duran i a Natàlia Bifi, de Reds, fa palesa aquesta vulneració i ens expliquen quin hauria de ser el paper de les administracions locals en aquest àmbit i la relació amb la societat civil. De fet, al llarg de l'entrevista s'apel·la reiteradament al paper de l'activisme.

La revista comença, però, perquè no podia ser d'altra manera, amb la denúncia d'Eduard Aragon, del Centre Delàs d'Estudis per la Pau, que, amb moltes dades, explica part del negoci de la indústria armamentista, el qual dona origen a tants conflictes bèl·lics del nostre món. De la importància de la salut comunitària i la fragilitat del nostre sistema, en parla la Dra. Rosa Raventós. Ens recorda que la promoció de la salut, la prevenció de malalties i l'educació en els hàbits saludables no hauria de dependre dels cicles econòmics del moment. Montserrat Talla, de l'Institut de Drets Humans a Catalunya, en canvi, agafa la responsabilitat d'explicar-nos quines haurien de ser les accions i les responsabilitats de l'administració per garantir el dret a l'alimentació de la seva població.

L'expressió *dret a la ciutat* va ser utilitzat per primera vegada per Henri Lefebvre l'any 1968. Doncs bé, el Dr. Xavier Delclòs ens recorda que, es vulgui o no, el present i futur de la societat serà eminentment urbana i, per tant, des d'aquests emplaçaments s'ha de fer front a l'emergència climàtica. Pels escèptics a considerar el dret a la ciutat com un dret humà de segon ordre, cal subratllar que quan parlem de dret a la ciutat ens referim, entre d'altres, al dret a un habitatge digne, a tenir igualtat d'oportunitats laborals, d'educació, etc.

El relat de Clara Esteve és tan punyent que no li calen dades per denunciar que continuem en un món que vulnera la dignitat humana de més de la meitat de la població, sobretot, la d'aquells col·lectius que surten de l'imaginari de l'home blanc, occidental, benestant, heterosexual i racional. Una visió que impregna, també, la mateixa Declaració universal dels drets humans.

Per tancar el primer bloc recuperem l'article del Dr. Antoni Pigrau sobre la proposta de codi ètic dels drets humans i de la igualtat de gènere per a les empreses catalanes. del

El segon bloc de la revista té com a objectiu traslladar tot aquest enfocament teòric a casos pràctics, tant des de la mateixa administració —Natàlia González i Eva Virgili, del Departament de Cooperació de l'Ajuntament de Tarragona—, com la reivindicació del dret humà a un medi ambient natural saludable de Sofia Rivaes i Iratxe Amador, de SEO Bird Life; la necessària defensa fèrria de la justícia global de Luca Gervasoni, de Lafede, i el testimoni de diferents moviments i entitats organitzades: Júlia Ferré Aguiló, del Sindicat d'Habitatge de Tarragona; Miriam Suárez, del moviment Las Kellys; José Luis Rodríguez, de l'ONGD Cooperació Activa al Camp de Tarragona, i el moviment mundial dels Fridays for Future. ■

MARC TEÒRIC

.....

EDUARD ARAGÓN RUIZ

Tècnic de projectes i administració

Centre Delàs d'Estudis per la Pau. Recerca i acció per la pau i el desarmament

Pau i desarmament

Recentment, l'Institut Internacional d'Estudis per a la Pau d'Estocolm(SIPRI)¹ ha publicat les noves xifres sobre vendes d'armes i de serveis militars de les cent empreses armamentistes més importants del món. Van arribar als 531.000 milions de dòlars el 2020, xifra que suposa un augment de l'1,3% en termes reals respecte a l'any 2019.

El 2020 va ser el sisè any consecutiu de creixement. Les empreses dels Estats Units lideren el rànquing. En conjunt, les vendes d'armes de les 41 empreses estatunidenques van arribar als 285.000 milions de dòlars i van representar el 54% de les vendes totals d'armes del top 100. Darrere els Estats Units trobem la Xina, amb empreses amb vendes per valor de 66.800 milions de dòlars i un 13% del total.

Si mirem cap a Europa, trobem una representació de 26 empreses —una de les quals espanyola, Navantia, amb 1.180 milions de dòlars i a la posició 84 del rànquing— al top 100 amb un total del 21% de les vendes d'armes, 109.000 milions de dòlars. Les empreses britàniques —37.500 milions de dòlars— i les alemanyes —8.900 milions de dòlars— lideren la representació europea.

A l'Estat espanyol, coneixíem al juny el contingut d'un informe, *Estadísticas españolas de exportación de material de defensa, de otro material y de productos y tecnologías de doble uso, año 2020*.² Sense entrar a valorar en profunditat els detalls de l'informe, 2020 va ser un any condicionat per la pandèmia. S'han exportat 3.622,4 milions d'euros de material davant els 4.042,3 milions d'euros de l'any anterior, un 10,4% menys. L'Estat espanyol és un dels principals exportadors d'armes del món amb una contribució i paper destacables en l'escenari del comerç d'armes internacional. A més, cal esmentar que el 2020 s'han autoritzat exportacions per valor de 26.551,9 milions d'euros gràcies al fet de concedir 1.981 llicències. La pandèmia ha col·lapsat serveis públics sanitaris i administracions, però no va poder frenar la feina de la Junta Interministerial Reguladora del Comerç Exterior de Material de Defensa i de Doble Ús i la Secretaria d'Estat de Comerç, òrgans responsables d'autoritzar aquestes vendes d'armament i de mantenir el negoci de la fabricació d'armes espanyoles. Les armes exportades per Espanya a països de l'OTAN o la UE ascendeixen a més del 70% de les exportacions, però en aquesta llista també hi trobem altres països com Israel, Colòmbia o el Marroc, protagonistes de violacions flagrants dels drets humans.

A més d'aquests països, cal parlar de l'aparició de nou a la llista de l'Aràbia Saudita, amb 48,3 milions d'euros adquirits, i els Emirats Àrabs Units, amb 27,7 milions d'euros. Que tenen en comú aquests països? Formen part d'una coalició que continua engrandint la que probablement és la crisi humanitària més important dels darrers anys amb un conflicte armat al Iemen que ha destrossat la vida de gran part de la població i continua silenciada.

Mentre l'Aràbia Saudita i els Emirats Àrabs Units continuen rebent armes de l'Estat espanyol, al Iemen és molt greu. Després de set anys de conflicte, l'ACNUR xifra en més de 4 milions les persones desplaçades internes des de 2015. Segons l'ONU, els alts nivells d'inseguretat alimentària persisteixen al país enmig del conflicte, la crisi econòmica i la pandèmia de la covid-19. 20,7 milions de persones necessiten assistència humanitària. El conflicte s'ha endut ja la vida de més 377.000 víctimes mortals.

La banca armada i les armes exportades a l'Aràbia Saudita i als Emirats Àrabs Units

L'enorme despesa militar constant —1,98 bilions de dòlars— fa moure aquest engranatge del comerç d'armes mundial. Les empreses productores d'armes requereixen facilitats financeres que proporcionen les institucions financeres i sovint també formen part del seu accionariat.

L'informe 48 del Centre Delàs, *Finançament de les armes de la guerra del Iemen. Anàlisi del finançament de les empreses d'armes que han exportat a Aràbia Saudita i Emirats Àrabs Units (2015-2019)*³ detalla la relació de les institucions financeres i les empreses que han exportat material militar a l'Aràbia Saudita i a la Unió dels Emirats Àrabs durant el període 2015-19.

Els Estats Units és el país que més exportacions hi va fer, el 72,2% del total. El segueix el conjunt de països de la Unió Europea, que representen el 21,9% de les exportacions — el 7,1% són espanyoles. En total vuitanta empreses d'armes han exportat productes a aquests països.

Atesa la dificultat d'aconseguir les dades d'inversions i finançament de les institucions financeres a les empreses d'armes a la *Base de dades de la banca armada*,⁴ únicament disposem de dades sobre el finançament de quinze d'aquestes empreses exportadores. Són grans conglomerats empresarials i empreses reconegudes dels Estats Units, el Regne Unit, Europa, la Xina o Corea del Nord, països que participen en el negoci de la producció i manteniment d'armes: Airbus, BAE Systems, Boeing, Xina Aerospace Science and Technology Corporation, General Dynamics, Leonardo, LIG Nex1, Lockheed Martin, Navantia, Norinco, Raytheon Technologies, Rheinmetall AG, Rolls – Royce, Textron i Thales Group.

Airbus i Navantia són empreses espanyoles. Aquesta darrera, Navantia, l'única que apareix al top 100 del SIPRI, s'encarrega de fabricar cinc corbetes Avante-2200 encarregades per l'Aràbia Saudita el 2018 que es lliuraran el 2022.

L'informe també recull dades que mostren com centenars d'entitats financeres de la banca armada internacional han dedicat un total de 607 mil milions de dòlars a les empreses esmentades quan aquests països han realitzat accions bèl·liques contra la població civil iemenita. BBVA i Banco Santander són els bancs espanyols que més finançament han destinat a les empreses d'armes subministradores dels principals exèrcits involucrats a la guerra al Iemen, amb 5.231 milions de dòlars durant el període 2015-19, però també trobem altres institucions financeres populars com Bankia (66 milions), Bankinter (66 milions), Sabadell (53 milions) o Banco Mediolanum (44 milions).

La banca armada espanyola ha destinat 8.686 milions de dòlars a nou companyies que han fabricat armament, exportat a l'Aràbia Saudita i a la Unió dels Emirats Àrabs. Les empreses beneficiades dels seus serveis o inversions financeres són Airbus, Boeing, General Dynamics, Leonardo, Navantia, Raytheon Technologies, Rolls – Royce, Thales i Rheinmetall AG. ■

BANCA ARMADA ESPANYOLA: FINANÇAMENT DE LES ARMES DE LA GUERRA DEL IEMEN

Anàlisi del finançament de les empreses d'armes que han exportat a Aràbia Saudita i Emirats Àrabs Units (2015-2019)

Inici del conflicte: **2015** fins a l'actualitat

Segons dades d'ACNUR, el **80%** de la població necessita ajuda humanitària per a sobreviure

Gairebé **4 milions** de persones desplaçades internament

Més de **7 milions** de persones necessiten assistència nutricional

El conflicte ha causat la mort d'unes **100.000** persones

el **67%** de les morts civils causades per ofensives de coalició liderades per saudites

Països implicats en el conflicte:

	2015	2016	2017	2018	2019
Aràbia Saudita	•	•	•	•	•
Emirats Àrabs Units	•	•	•	•	•
Bahreïn	•	•	•	•	•
Egipte	•	•	•		
Jordània	•	•	•		
Kuwait	•	•			
Marroc	•	•	•	•	
Qatar	•	•	•	•	
Sudan	•	•	•	•	•

Font: Policy Paper "Guerra al Iemen: responsabilitats saudites, complicitats europees" ECP, IDHC i Centre Delàs d'Estudis per la Pau (2020)

FINANÇAMENT PER ALS FABRICANTS D'ARMES EXPORTADES A ARÀBIA SAUDITA I ELS EMIRATS ÀRABS UNITS (2015-2019)

1	AIRBUS	\$3.881 M
2	GENERAL DYNAMICS	\$2.581 M
3	BOEING	\$757 M
4	THALES	\$652 M
5	ROLLS ROYCE	\$275 M
6	NAVANTIA	\$259 M
7	LEONARDO	\$256 M
8	RAYTHEON TECHNOLOGIES	\$22 M
9	RHEINMETALL AG	\$278 m
TOTAL		\$8.686 M

Font: Finançament de les armes de la guerra del Iemen. Anàlisi del finançament de les empreses d'armes que han exportat a Aràbia Saudita i Emirats Àrabs Units (2015-2019).

M MILIONS DE DÒLARS
m MILERS DE DÒLARS

Amb el suport de:
grassroots foundation

DRA. ROSA RAVENTÓS

Coordinadora de Comunitària del campus Catalunya i Baix Penedès

Professora del Departament d'Infermeria de la URV

Salut comunitària: un dret que cal conquerir

Salut comunitària

Parlar de salut comunitària fa que ens endinsem en un procés històric el desenvolupament del qual ha estat lent i poc considerat. A més, les polítiques generals dels governs continuen determinant amb els seus recursos les condicions de vida, treball, habitatge i educació de la població i de les comunitats.

L'any 1978, que va tenir lloc la Conferència Internacional sobre Atenció Primària en Salut a Alma-Ata (Kazakhstan), Halfdan Mahler, director general de l'Organització Mundial de la Salut, va exposar que «la salut comença a la llar, a l'escola, als camps i a les fàbriques. Són els llocs on les persones viuen i treballen on la salut es forma o es trenca» i, per tant, tenen relació amb les conductes individuals, però també amb les condicions de vida.⁵

Quan parlem de serveis sanitaris amb orientació comunitària al territori del Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre, ens referim a l'atenció primària i als equips de professionals que la integren, medicina de família, pediatria, infermeria, odontologia, treball social i atenció al ciutadà. Per a les persones, aquests equips són la porta d'entrada al sistema sanitari i estan preparats per oferir una atenció integral que inclou l'atenció i la promoció de la salut, l'educació en els hàbits saludables, la prevenció de malalties i l'orientació en l'assistència social.

Recursos i despesa pública

La profunda crisi econòmica iniciada a mitjans del 2008 que es va prolongar fins al 2014 va motivar restriccions en la despesa pública que van afectar fortament el sector sanitari.⁶ Així, l'atenció primària va patir una reducció del nombre de professionals i una disminució important de recursos, molt superiors a les d'altres sectors del sistema sanitari, com ara les del sector hospitalari, cosa que va debilitar la salut pública i comunitària.

Tot i aquest context de pèrdua en el qual els professionals se senten pressionats i sense recursos, al Pla de salut 2016-2020⁷, línia 12 «Polítiques interdepartamentals i intersectorials», seguint l'estratègia de l'Organització Mundial de la Salut de «Salut a totes les polítiques», amb l'Estratègia nacional de l'atenció primària i salut comunitària (ENASPIC),⁸ aposta per desenvolupar la salut comunitària i per tractar les necessitats relacionades amb la salut i les necessitats socials de les persones. D'aquesta proposta del Pla de salut sorgeix el COMSalut (comunitat i salut), amb l'objectiu d'impulsar programes amb orientació comunitària des de l'atenció primària.⁹

COMSalut. Diagnòstic de salut comunitària

Aquest impuls, iniciat el 2015 amb el projecte del COMSalut,¹⁰ va consistir en una prova pilot amb setze equips d'atenció primària (EAP), amb l'objectiu de dissenyar i desenvolupar estratègies de salut comunitària local. Basada en la detecció de necessitats i la identificació d'actius, es va facilitar la integració local d'altres dispositius sanitaris (com ara farmàcies) i socials que actuaven al territori, s'hi va implicar el teixit comunitari (ajuntaments, escoles, casals d'avis i entitats socials) i es va preveure la futura adhesió de la resta d'EAP de Catalunya de manera progressiva.

Un dels centres que va formar part de la prova pilot va ser l'ABS Horts de Miró (Reus IV, regió sanitària Camp de Tarragona). El 2015, al barri Horts de Miró i en el marc del projecte COMSalut, es va consolidar el grup motor constituït per l'EAP, l'Agència de Salut Pública de Catalunya, i les regidories de Benestar Social, Salut, Participació, Ciutadania i Transparència de l'Ajuntament de Reus. El 18 d'octubre de 2016 el Ple de l'Ajuntament va aprovar per unanimitat aplicar la salut a totes les polítiques i al Ple del 15 d'octubre de 2018 es va incloure en el Pla de salut de Reus 2018-2022.¹¹

Això ha permès conèixer la comunitat, recollir-ne un mapa d'actius (recursos), fer el diagnòstic de salut de l'Àrea Bàsica de Salut d'Horts de Miró, incloure les activitats col·laboratives d'educació per la salut, prioritzar els problemes que preocupen la comunitat, implementar-hi intervencions, com programes per anar a caminar, fomentar la inclusió social, crear grups psicoeducatius, iniciar les persones en les noves tecnologies, fer una escola de pares i mares, i permetre que l'equip de pediatria hi incorpori el programa Salut i Escola. El suport institucional, els professionals motivats i el treball col·laboratiu amb altres agents municipals han estat bàsics i han consolidat una cultura de treball intersectorial i de participació ciutadana a tot el municipi.

El 2019 les altres àrees bàsiques de salut i equips d'atenció primària del Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre van començar el procés per conèixer la respectiva comunitat i fer-ne el

diagnòstic de salut. Tot i això, aquesta aposta per una articulació remodelada entre atenció primària i comunitària mai no ha comptat amb els recursos suficients i els centres d'atenció primària, a causa de la pressió assistencial, han continuat prioritant l'atenció clínica als centres, en comptes de l'atenció comunitària.

La covid-19

La covid-19 ha colpejat les comunitats i els grups vulnerables, i ha posat de manifest la necessitat de xarxes comunitàries que donin suport i resposta a les necessitats emergents causades per una crisi sanitària.¹² En aquelles àrees bàsiques on hi havia un treball comunitari en xarxa ja establert, aquestes xarxes han estat una eina clau per donar resposta a necessitats sentides. A Reus IV, la xarxa de salut comunitària es va mantenir i reforçar amb nous actors. A través de reunions en línia periòdiques, la xarxa va permetre coordinar voluntaris, difondre informació consensuada a la ciutadania i als comerços (a les xarxes socials, al web de l'Escola Oberta de Salut i a la televisió local), fer el seguiment de les necessitats detectades, donar suport a la xarxa de distribució d'aliments i fer el seguiment de les persones vulnerables.¹³

Reptes de futur

Cal concloure, però, que aquesta pandèmia ha fet ressorgir la manca de recursos destinats a la salut comunitària i als equips d'atenció primària. Si tenim en compte el lideratge, prop del 60% de les accions han estat encapçalades per la mateixa comunitat i un 27%, per les entitats locals,¹⁴ com ara ajuntaments, serveis socials i centres de salut. Això demostra que estem lluny de poder respondre a les necessitats de les comunitats i que, si l'objectiu és prescriure recursos i evitar la medicalització dels efectes que els problemes socials causen en la salut, hem de tornar a posar el focus al barri i al carrer, i observar i donar-los el suport dels governs, amb recursos i reconeixement. ■

CLARA ESTEVE JORDÀ

Investigadora predoctoral en Dret URV

Voluntària d'Enginyeria sense Fronteres

Quan l'universal segueix sent masculí

Segle XXI. 2022. Dones cuidant. Dones callant. Dones obeint. Dones emigrant a l'altra banda de l'oceà per cuidar fills d'altres dones. Dones a qui es va prometre la prosperitat i ara són explotades com una mercaderia més. Dones treballant de forma gratuïta. Bretxa salarial, terra enganxós i sostre de vidre. Dones qüestionades per la seva maternitat. O per la seva no maternitat. Homes inconscients dels seus privilegis. Persones humiliades per no encaixar en l'etiqueta que se'ls va assignar quan van néixer. O per estimar com volen. Adolescents caminant pel carrer amb por, perquè d'altres van ser violades. Dones maldant per esquivar els cops. Humiliades. Colpejades. Apunyalades. Assassínades. El món del 2022 segueix soscant la dignitat de més de la meitat de la població.

Entre el conjunt de jerarquies que segueixen predominant ben entrat el segle XXI, la subordinació de les dones es manté a gairebé totes les comunitats socials. Encara avui, la lògica patriarcal més sofisticada, amb el capitalisme com a gran aliat, segueix envaint fins a l'últim racó de la societat i genera múltiples desigualtats de gènere. El control polític, econòmic i els privilegis socials romanen en mans d'un model masculí concret que permet invisibilitzar la força reproductiva i productiva de les dones, així com oprimir, controlar i apropiarse dels seus cossos, la seva sexualitat i els seus coneixements. Tanmateix, el patriarcat no només exclou les dones, sinó totes aquelles persones que no encaixen perfectament en l'imaginari d'home blanc, occidental, benestant, heterosexual i racional. Així mateix, el gènere com a categoria ha servit de matriu per reforçar altres règims opressors i per desenvolupar noves estructures de dominació: la raça, l'ètnia, l'edat, la classe, l'orientació sexual, etc. Al cap i a la fi, realment algú se'n salva, d'aquest macrosistema infestat de trampes?

No és estrany, doncs, que el discurs dels drets humans també quedi sovint capturat per la mirada androcèntrica. La pretesa universalitat resulta en ocasions una fal·làcia, ja que el patriarcat no és aliè ni tan sols al reconeixement més essencial de la mera condició humana. El subjecte liberal reconegut en els diferents instruments internacionals de drets humans segueix sent relativament abstracte. La seva configuració segueix ignorant la gran varietat d'experiències i condicions humanes, alhora que manté jerarquies complexes i històriques. Fent bandera de la llibertat i la propietat, la

Declaració universal dels drets humans reconeix un individu aïllat i autònom, autosuficient i racional, i no un conjunt vulnerable d'éssers humans. A més, ignora les vulnerabilitats específiques a les quals són sotmeses les dones, en bona part, a causa de la construcció social que les travessa de cap a peus. De manera que els drets humans de dones i nenes no només continuen sent sistemàticament vulnerats, sinó a vegades ni tan sols reconeguts. De fet, no és casual que l'única referència específica a la igualtat de drets de les dones que fa la Declaració sigui en el context del matrimoni i la família; això és, en l'esfera privada. Un espai on, per cert, la violència de gènere és una xacra quotidiana.

És necessari desprendre les concepcions socials més bàsiques, heretades en la inèrcia patriarcal.

Tanmateix, no es desmereixen alguns dels esforços internacionals fets fins ara per incorporar la perspectiva de gènere en la protecció dels drets humans. Efectivament, els drets de les dones no han caigut d'un arbre; aquests avenços van ser resultat de molta feina, molts debats i moltes lluites. Pensem, per exemple, per esmentar-ne només algunes, en la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona (1979), la Declaració sobre l'eliminació de la violència contra la dona (1993) o la Declaració i plataforma d'acció de Beijing (1995). Aquests instruments van posar sobre la taula una cosa molt important: el dret al ple gaudi de totes les llibertats i drets fonamentals requereix la consideració de l'especificitat de gènere. I això només es pot aconseguir promovent i protegint activament els drets de totes les dones. No obstant això, no hi ha dubte que avui dia, i en totes

les societats, l'universal, l'estàndard, el neutre, segueix sent masculí i les dones, l'alteritat subordinada, l'excepció, les "altres". En gran part, és la mateixa construcció binària del sexe/gènere la que perpetua aquesta marginació.

Tot això fa que les possibilitats de les dones de participar en processos polítics, civils, econòmics i culturals que afecten l'organització social segueixin sent limitades. Per tant, és necessari desprendre les concepcions socials més bàsiques, heretades en la inèrcia patriarcal. D'una banda, cal extirpar l'embolcall aparentment neutre del discurs dels drets humans, redissenyant-los com un espai de protecció de la vulnerabilitat que els éssers humans encarnen, intrínseca a l'experiència humana. La interdependència, la fragilitat, la cura, la responsabilitat, la igualtat i la no-discriminació són els valors que apunten cap a una societat més democràtica, justa i sostenible. D'altra banda, cal rebutjar rotundament qualsevol acte o manifestació de discriminació i intolerància per motius de sexe, orientació sexual, identitat o expressió de gènere. És indispensable repensar els drets humans tenint en compte la multiplicitat de subjectes, experiències i condicions no només perquè mereixen més respecte de la seva dignitat sinó perquè tota la humanitat hi guanya. ■

Les estimacions publicades per l'OMS indiquen que a tot el món, al voltant d'1 de cada 3 dones (30%) han estat objecte de violència física i/o sexual per part de la seva parella o de violència sexual fora de la parella al llarg de la seva vida.

XAVIER DELCLÒS ALIÓ

Grup de Recerca en Anàlisi Territorial
i Estudis Turístics, Departament de
Geografia de la URV

El dret a la ciutat

En el moment d'escriure aquestes línies, aproximadament més de la meitat de la població mundial viu en ciutats i es preveu que el 2050 aquesta xifra arribi al 70%. Tant el present com el futur de la societat humana són, per tant, urbans. Des de la revolució industrial a meitat del segle XIX, les ciutats han suposat l'epicentre de l'activitat humana. Han estat, són i seguiran sent els centres on s'acumulen la producció i el consum de béns i serveis, la riquesa, les oportunitats laborals, les activitats recreatives i culturals, i en conseqüència, també la població. A més a més, malgrat l'enorme ingesta de recursos materials i energètics i l'elevat volum residus que en termes absoluts generem a les ciutats, en aquest tipus d'assentament la societat humana és més sostenible per càpita i des d'on hem de fer front a l'emergència climàtica.

Considerant els beneficis individuals i socials que comporten les ciutats, hi ha diverses veus que han advocat per l'anomenat dret a la ciutat. Destaquen els geògrafs Henri Lefebvre, David Harvey o Jordi Borja, entre d'altres. Precisament Borja (2010)¹⁵ defineix el dret a la ciutat com el dret a gaudir d'una vida urbana, un dret que es constitueix per la combinació d'un conjunt de drets específics. En són exemples el dret a accedir a un habitatge digne, a tenir oportunitats laborals, a disposar de serveis i equipaments de qualitat, a l'accessibilitat i a la mobilitat, així com a l'educació, al reconeixement social i jurídic i a la participació en la vida social i política, entre d'altres.

Les ciutats, però, són també els espais on sovint es fan més evidents les tensions intrínseques de la nostra societat. A les àrees urbanes trobem les desigualtats més grans, les situacions d'extrema pobresa i els principals conflictes socials. Al mateix temps, a les ciutats sovint és més tangible —i ho serà encara més en el futur proper— el retruc ambiental i social de l'activitat humana: congestió, pol·lució, soroll, calor. En aquest context, entre els diversos reptes pendents per a les ciutats en destaquen fonamentalment dos, que fan referència a pilars bàsics de la nostra vida quotidiana: l'habitatge i la mobilitat.

L'habitatge és un problema clàssic a les grans ciutats, però s'ha intensificat en les darreres dècades com a resultat d'una superposició de problemàtiques com

l'augment del preu del lloguer derivat d'un increment en la demanda que no s'explica només per les necessitats de primeres residències, o les dificultats per afrontar-les hipoteques que encara s'arrossegueu de la crisi financera del 2008. Tots dos són fenòmens que amb massa freqüència acaben en situacions de desnonament, sobretot entre els col·lectius més vulnerables. Tot això per accedir a un parc d'habitatges que massa sovint no reuneix els requisits per ser considerat digne, per exemple en termes d'espai o d'aïllament (necessitats que es van fer encara més evidents durant el confinament domiciliari la primavera del 2020 a l'inici de la pandèmia de la covid-19).

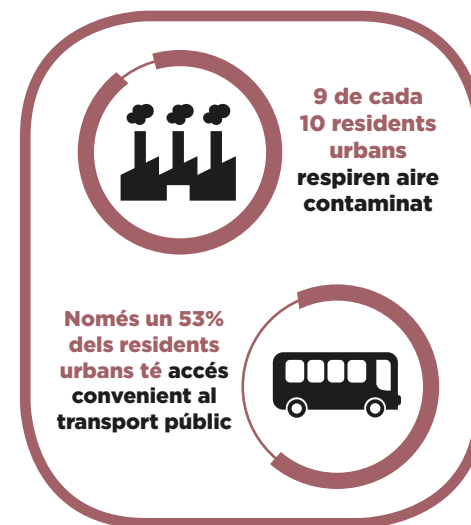
La mobilitat a la ciutat, d'altra banda, viu una creixent tensió que es manifesta principalment en dos vectors: la relació entre els interessos individuals i els col·lectius, i la disputa pel domini de l'espai públic. Mai com ara ha estat tan evident consum energètic tan elevat i el creixent volum d'emissions de gasos i partícules nocives, derivades d'un model de mobilitat sobretot dependent del vehicle privat. El mitjà de transport que ens havia de dotar d'autonomia i llibertat ens condemna avui a les ciutats a la congestió, a pèrdues de temps i de diners, i a nivells de contaminació sense precedents. A més, els carrers s'han convertit en l'escenari d'una batalla pel domini de l'espai en què participen automòbils, motocicletes, vianants, bicicletes, el transport públic i nous vehicles de mobilitat personal; una lluita no només entre mitjans de transport sinó entre diferents formes d'entendre la ciutat.

Al principi de la ciutat industrial i també al llarg del segle XX, la reacció natural a les molèsties i problemàtiques de la vida urbana va ser la de fugir de les ciutats. Amb la voluntat de tornar a connectar amb la natura, vam portar la ciutat al camp, i així van sorgir els primers suburbis burgesos al llarg de les línies noves de ferrocarril. Més tard, el desenvolupament i la generalització de l'automòbil com a mitjà de transport quotidià van permetre la urbanització dispersa de la mà de les rendes mitjanes. Paradoxalment, aquesta tendència a la desconcentració

de la població no ha fet més que exacerbar la nostra petjada ambiental i augmentar la separació espacial entre les diferents classes socials.

Entre els diversos reptes pendents per a les ciutats en destaquen l'habitatge i la mobilitat.

Davant d'això, la pregunta que ens hem de fer de cara a aquest nou segle que fa tan sols dues dècades que hem encetat és prou clara: i si en comptes d'abandonar la ciutat mirem de transformar-la? En aquest sentit, per poder exercir el nostre dret a la ciutat, cal que dediquem esforços a millorar les condicions d'habitabilitat a les àrees urbanes a través d'estratègies que, per exemple i entre d'altres, comencin per garantir l'accés a un habitatge digne i assequible i apostin per un model de mobilitat sostenible en què es prioritzin els mitjans de transport no motoritzats i saludables. ■

MONTSERRAT TAFALLA PLANA
Jurista

Presidenta de l'Institut de Drets Humans a Catalunya

L'alimentació com a dret humà i la sobirania alimentària

El dret humà a l'alimentació, reconegut al Pacte de drets econòmics, socials i culturals de 1966, està incorporat a l'ordenament jurídic espanyol des de 1977, per tant, abans d'aprovar la Constitució de 1978. El Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals, que té el mandat d'establir les obligacions emanades del Pacte, assenyala que "el dret a l'alimentació adequada imposa tres tipus d'obligacions als estats: les obligacions de respectar, protegir i realitzar aquest dret".¹⁷

Aquest comitè ens va avançar els propòsits de l'objectiu 2 dels ara tan divulgats ODS: "Posar fi a la fam, assolir la seguretat alimentària i la millora de la nutrició, i promoure l'agricultura sostenible",¹⁸ quan va afirmar "que el dret a una alimentació adequada està inseparablement vinculat a la dignitat inherent de la persona humana i és indispensable per al gaudi d'altres drets humans [...] És també inseparable de la justícia social, perquè requereix l'adopció de polítiques econòmiques, ambientals i socials adequades, en els plans nacional i internacional, orientades a l'erradicació de la pobresa i al gaudi de tots els drets humans per a tothom".¹⁹

Per tant, hem d'afirmar que les "entre 720 i 811 milions de persones"²⁰ que passen fam al món són víctimes d'una violació sistèmica del dret humà a l'alimentació i dels altres drets humans dels qual són titulars, impossibles de tenir en aquesta situació. A Catalunya,²¹ amb una població de 7.716.760 habitants, la població comptabilitzada amb privació material greu és un 6,2%, és a dir, com a mínim, unes 478.439 persones requereixen ajuda assistencial alimentària immediata, a més d'altres.

Com es pot garantir el dret a l'alimentació

Accions jurídiques. Des d'un punt de vista jurídic, qualsevol persona en situació de manca d'aliments hauria de poder acudir als tribunals per exigir el seu dret a la alimentació. Per tant, seria desitjable una llei marc sobre el dret humà a l'alimentació a l'Estat que incorporés l'accés a la justícia. En aquest sentit, l'Estat espanyol és part del Protocol facultatiu al

Pacte internacional de drets econòmics, socials i Culturals, que permet presentar comunicacions a persones o grups de persones que al·leguin que són víctimes d'una violació de qualsevol dels drets continguts al Pacte. L'existència d'aquesta possibilitat és una eina de treball. Amb la presentació de denúncies estratègiques es podrien impulsar canvis en les polítiques de protecció del dret a l'alimentació a l'Estat.

Calen accions d'ajuda alimentària pública amb un enfocament en drets que no atemptin contra la dignitat de les persones.

Accions polítiques. Però, quan parlem del dret a l'alimentació, l'acció judicial no és la solució. La solució s'ha de donar en l'exercici de l'acció política de les administracions públiques responsables i garants dels drets de la ciutadania.

En aquest sentit, calen accions d'ajuda alimentària pública amb un enfocament en drets que no atemptin contra la dignitat de les persones. Acabar amb les "cues de la fam". Considerem que l'establiment d'una renda bàsica universal que garanteixi un nivell mínim de subsistència podria ser, entre d'altres, una via adequada per compensar les carències i desigualtats provocades per injust un sistema social vigent injust.

Sobirania alimentària

L'alimentació és un fet essencial per a la vida i un dret humà reconegut internacionalment, però també és socialització, cultura, gastronomia, mercat... Per tant, considerant tots aquests vessants

s'han d'abordar les polítiques d'acció en l'àmbit alimentari.

La globalització ha enfortit el domini de les multinacionals en la producció i distribució d'aliments, i han exacerbat els aliments com a productes de mercat. Això ha enfonsat la producció local i ha afectat l'economia dels mateixos estats. Entenem que, en l'exercici de la sobirania alimentària, concepte que neix com a resposta a l'abús dels mercats, els estats, responsables de garantir el dret a l'alimentació, han de governar i fer una transformació sostenible dels sistemes alimentaris. Les polítiques sobiranes amb una gestió efectiva dels recursos alimentaris propis han d'exercir una protecció ambiental local, i han d'establir un reequilibri dels territoris i una producció sostenible alimentària per facilitar una millora econòmica que suposi també una protecció a la diversitat cultural com es fa, per exemple, amb els productes denominació d'origen o amb la distribució km0. ■

DR. ANTONI PIGRAU

Catedràtic de Dret Internacional Públic

Grup de recerca Territori, Ciutadania i Sostenibilitat
Departament de Dret Públic de la URV

La proposta d'un codi ètic de respecte dels drets humans i de la igualtat de gènere per a les empreses catalanes

Des de la dècada dels setanta del segle XX, diferents organismes internacionals, especialment les Nacions Unides, es plantegen la necessitat de donar resposta a les violacions del dret internacional dels drets humans generades per empreses. Els intents d'elaborar un codi de conducta adreçat tant a les empreses multinacionals com als governs (1975-1983) o d'elaborar unes "Normes sobre les responsabilitats de les empreses transnacionals i altres empreses comercials en l'esfera dels drets humans" (2003) no van reeixir.

Fou en l'àmbit de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) on va sorgir el primer marc d'autoregulació, el 1976, mitjançant les "Línies directrius de l'OCDE per a empreses multinacionals", un document que ha tingut diferents revisions i actualitzacions, la darrera el 2011. També l'Organització Internacional del Treball (OIT) va adoptar el 1977 la "Declaració tripartida de principis sobre les empreses multinacionals i la política social", actualitzada per darrer cop l'any 2000, que posa un èmfasi especial en els drets dels treballadors. A banda d'aquests textos generals, han proliferat altres codis sectorials de caràcter voluntari i centrats en un sector d'activitat o en un àmbit de problemes més concret.

En els darrers anys, s'ha donat un nou impuls a aquestes estratègies des de les organitzacions internacionals. El Consell de Drets Humans va adoptar al juny de 2011 els "Principis rectors sobre les empreses i els drets humans", que és ara l'element central de l'estratègia actual de les Nacions Unides. Paral·lelament, el Consell de Drets Humans va posar en funcionament el 2014 un grup de treball per elaborar un instrument vinculant sobre les empreses transnacionals respecte als drets humans.

La Unió Europea ha impulsat els Principis rectors de l'ONU com el marc polític de referència en l'Estratègia renovada de la UE per a 2011-14 sobre la responsabilitat social de les empreses. El 2 de març de 2016 el Comitè de Ministres del Consell d'Europa, també va donar suport als Principis rectors de les Nacions Unides per mitjà d'una recomanació als estats membres.

En el marc del Pla de treball conjunt entre l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD)

i l'Agència per la Competitivitat de l'Empresa (ACCIÓ per acompanyar la incorporació dels valors de la cooperació al desenvolupament en la política d'empresa, al febrer del 2016 l'ACCD va encarregar al grup de recerca Territori, Ciutadania i Sostenibilitat, del Departament de Dret Públic de la Universitat Rovira i Virgili, l'elaboració d'un "codi ètic de respecte dels drets humans i de la igualtat de gènere per a la internacionalització responsable de les empreses catalanes i dels seus mecanismes d'implementació".

El resultat d'aquest encàrrec va ser un conjunt de documents que haurien de formar part de la futura estratègia catalana d'empresa i drets humans.²² Entre els documents podem destacar els tres primers, que contenen el resum de la proposta d'un codi ètic de respecte dels drets humans i de la igualtat de gènere per a la internacionalització responsable de les empreses catalanes; un document explicatiu complementari de la proposta i una proposta d'impuls i desplegament del codi ètic.

És necessari que les empreses catalanes es comportin com a empreses responsables i compromeses amb els drets humans i el medi ambient.

El codi ètic s'adreça a totes les empreses catalanes, independentment de la seva mida, sector, context operacional, estructura o propietat —privades o públiques— que duen a terme activitats econòmiques a l'exterior en qualsevol de les diferents etapes del procés d'internacionalització. El 2015 es calculava que 3.070 empreses catalanes, que cobrien tots els sectors de l'economia,

tenien 7.582 filials a l'estranger. D'altra banda, Catalunya és una de les comunitats autònomes amb més empreses públiques de l'Estat espanyol. Només en l'àmbit de la Generalitat, tenim prop de 200 empreses públiques, repartides en diverses formes jurídiques. A això caldria afegir-hi les empreses públiques vinculades a diputacions i administració local, que poden ser fàcilment al voltant de 400 més. A aquests nombres caldria afegir-hi les empreses catalanes que exporten i/o que importen de l'estranger.

L'estructura del codi conté cinc apartats: un preàmbul, en què es formulen fonaments de la proposta d'un codi ètic, un apartat que descriu l'objecte i l'abast de la proposta, uns principis generals, una relació de pautes de conducta concretes a respectar i, finalment, el marc que regula el compliment dels compromisos del codi. El codi s'inspira en els antecedents esmentats i, en especial, en els Principis rectors de les Nacions Unides. Però també vol prestar una atenció especial als aspectes vinculats a la perspectiva de gènere i a la connexió entre medi ambient i drets humans.

El codi enuncia un conjunt de 36 pautes de conducta organitzades en els apartats següents: marc general de respecte als drets humans; promoció de relacions laborals justes; protecció del medi ambient; garantia de compromís dels proveïdors i distribuïdors; defensa dels consumidors i els clients; compromís amb la comunitat; ús d'informació i transparència corporativa; responsabilitat tributària; respecte de les normes de la competència, i relació amb les autoritats. Les pautes de conducta contingudes han de ser aplicades per les empreses allà on desenvolupin l'activitat, tenint en compte, en tot moment, les circumstàncies particulars i els marcs jurídics establerts a cada país. A més, totes les persones que treballen per a les empreses, d'acord amb el grau de responsabilitat que els pertoca en funció de la ubicació i les funcions en l'estructura empresarial. Tota empresa que accepti el codi assumirà també uns compromisos de compliment, que són els previstos en els principis rectors de les Nacions Unides i requereixen disposar de polítiques i pro-

cediments apropiats en funció de la seva mida i circumstàncies, que han de contenir els elements següents:

1. Un compromís polític de respecte dels drets humans en les seves operacions comercials.
2. Un procés de diligència que requereix:
 - a) Identificar i avaluar les conseqüències negatives reals o potencials sobre els drets humans de les seves activitats comercials;
 - b) Integrar les conclusions d'aquesta avaluació d'impacte en el marc de les funcions i els processos interns pertinents del funcionament de l'empresa;
 - c) Fer un seguiment de l'eficàcia de la seva resposta;
 - d) Comunicar, de manera periòdica i accessible, les mesures que prenen per fer front a les conseqüències de les seves activitats sobre els drets humans. Naturalment, el grau de diligència exigible a les empreses és variable en funció de la mida de l'empresa, del sector en què treballa o de la zona del món en què opera, i és més elevat, sobretot, si ho fa en contextos d'especial risc com són els conflictes armats, les situacions d'ocupació militar, els països que presenten quadres generalitzats de vulneracions dels drets humans o els països o zones en què la presència de l'Estat és feble o inexistent.

3. Uns procediments que permetin la reparació a les persones perjudicades quan s'hagi causat o contribuït a causar alguna vulneració de drets humans. A aquest efecte és recomanable que les empreses disposin de mecanismes de queixa o reclamació, sense perjudici dels que es puguin establir específicament en el desenvolupament del codi.

El Codi ètic que es proposa situaria Catalunya en una posició capdavantera, per la seva actitud proactiva d'impulsar un codi des del Govern, per definir amb claredat el que espera de totes les empreses catalanes internacionalitzades, per preveure les eines necessàries per aplicar-lo, perquè seria aplicable gradualment, per incorporar de manera molt detallada les implicacions del respecte dels drets humans des de la perspectiva de gènere i des de la protecció del medi ambient i per voler fer de la internacionalització responsable una marca de país. L'adhesió a aquest codi no exclou que l'empresa tingui un codi ètic propi o que pugui estar adherida a altres codis internacionals de caràcter global o sectorial, tal com passa amb moltes empreses catalanes.

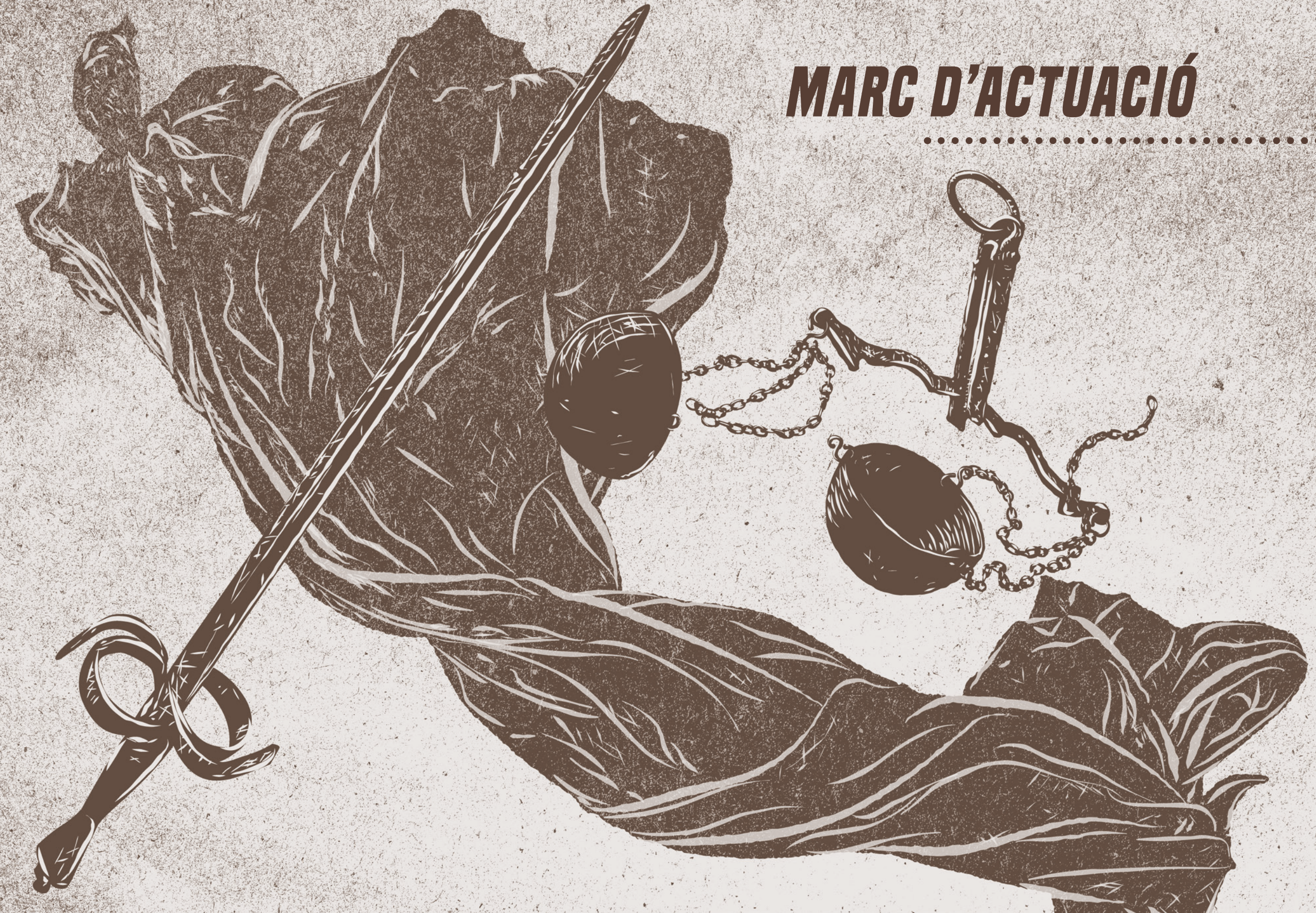
Des de la perspectiva empresarial, l'acceptació d'un codi ètic que mostri el compromís de l'empresa amb la responsabilitat social té repercussions positives importants en l'increment

de la legitimitat social així com en la millora de la reputació. Al mateix temps, l'adopció d'un comportament responsable també redueix la conflictivitat i els riscos, millora l'avantatge competitiu de l'empresa i en reforça els recursos humans. Una internacionalització responsable és fonamental per gestionar els riscos que puguin sorgir en el futur i poder establir una estratègia millor a llarg termini. Les inversions responsables que respecten els drets humans, la igualtat de gènere i el medi ambient esdevenen un catalitzador per a la innovació, la generació de creixement econòmic, la sostenibilitat ambiental i la reducció de la pobresa en els països on operen. Sens dubte, una inversió responsable, respectant uns principis ètics, és la millor imatge i carta de presentació que Catalunya pot oferir al món. En aquest sentit, és del tot necessari que les empreses catalanes es comportin en els processos d'expansió internacionals com a empreses responsables i compromeses amb els drets humans i el medi ambient.

Per tot això esperem que el Govern de Catalunya repregui al més aviat possible l'aprovació d'una estratègia catalana sobre empreses i drets humans, que va quedar aturada per les circumstàncies excepcionals de la situació política a Catalunya i que un codi com el que es proposa en formi part. ■

MARC D'ACTUACIÓ

“Pensar que a Europa no es vulneren els drets humans és una posició eurocentrista i colonial”

Alejandra Durán i Natalia Biffi, tècniques de Reds

Text: Josep Alcoceba

RED DE TRANSFORMACIÓN SOCIAL-REDS (REDS) ÉS UNA ASSOCIACIÓ MULTIDISCIPLINÀRIA NASCUTA L'ANY 1999. FORMADA MAJORITÀRIAMENT PER DONES, EL 2017 L'ENTITAT VIU UN IMPORTANT CANVI ORGANITZACIONAL I DE (RE)DEFINICIÓ DE LES SEVES PRIORITATS D'INTERVENCIÓ.

L'ENTITAT TREBALLA EN TRES GRANS EIXOS TEMÀTICS: EL FOMENT DELS DRETS HUMANS I LA JUSTÍCIA GLOBAL, LA PROMOCIÓ DE LA DIVERSITAT CULTURAL I L'EQUITAT, I EL FOMENT D'ALTERNATIVES SOCIOECONÒMIQUES TRANSFORMADES.

RECENTMENT LA XARXA HA PARTICIPAT EN EL SEU DIAGNÒSTIC SOBRE CORRESPONSABILITAT POLÍTICA I PROTECCIÓ INTERNACIONAL DELS DRETS HUMANS DES DELS GOVERNS LOCALS DE CATALUNYA. L'OBJECTE D'AQUESTA TROBADA ÉS CONÈIXER ELS RESULTATS D'AQUEST ESTUDI.

Quin era l'objectiu de la diagnosi?

NB: La diagnosi pretén identificar i prioritzar necessitats d'intervenció per promocionar la incidència política. Aquest projecte és herència d'un anterior estudi²³ realitzat l'any 2019 que tenia com a objectiu promoure el paper dels governs locals —a Europa— en incidència política. En aquell estudi es va detectar que és molt important continuar fomentant el paper dels governs locals com a protectors internacionals dels drets humans.

Per fer la diagnosi, primer de tot ens calia ubicar-nos en la realitat, conèixer les opinions de les persones tècniques i les responsables polítiques en l'àmbit de la cooperació i, a partir d'aquí, reorientar tot aquest aprenentatge vers la sensibilització i la formació. Els continguts del diagnòstic són: 1) corresponsabilitat política en la protecció internacional dels drets humans, 2) protecció internacional, i 3) relació i coordinació entre societat civil i agents locals.

Aquest projecte com pot facilitar la coordinació entre el teixit associatiu i els governs locals del territori?

AD: Ha estat part del procés en què ens hem trobat. Crec que la utilitat última del projecte és poder parlar dels drets humans, un

tema que es menciona molt, però s'hi aprofundeix molt poc des dels governs locals de Catalunya. Amb la diagnosi s'ha detectat que els drets humans no es treballen en profunditat en els espais de cooperació. Aquesta és la primera utilitat de la diagnosi, facilitar aquest apropament. Després també es pretén fomentar que des dels governs locals es treballi més en activitats de sensibilització i formació.

El resultat del projecte és una fotografia que, tot i no abordar-se totes les realitats locals de Catalunya, dona espai a diferents reflexions i propostes que surten des de les organitzacions.

NB: Jo ho veig en dos sentits: 1) La diagnosi com a procés, és a dir, el fet d'interpel·lar representats amb càrrecs polítics, personal tècnic i organitzacions ja és un acte de sensibilització; 2) La diagnosi com a producte que servirà també com un element de sensibilització i que ens donarà informació per estructurar millor els missatges de sensibilització i les futures formacions.

Creieu que hi ha un coneixement generalitzat sobre els drets humans i sobre el fet que es vulneren tant en àmbit local com internacional?

AD: Hem detectat una falta de profunditat en aquest àmbit en diversos actors i també alguns responsables polítics, la qual cosa és especialment sensible per l'impacte que té en la societat civil. Per sort, no és el cas de totes les persones que han

intervingut en l'estudi, ja que les entitats socials de base i algunes tècniques de cooperació sí que s'han mostrat més conscients d'aquesta situació.

“L'estudi ha detectat una falta de profunditat en la qüestió dels drets humans en alguns responsables polítics i en altres actors”

Però si vols arribar a una gran part de la ciutadania necessites fer-ne partícips els responsables polítics i, a la vegada, reforçar i empoderar el paper de les entitats perquè puguin dur a terme aquesta tasca de pressió i vetllar pel compliment dels drets humans.

NB: Absolutament. En aquests moments crec que cal molta feina de conscienciació que la dignitat humana és un bé universal i que hi ha uns límits que no ens podem permetre passar. Sovint se'ns oblidava que hi ha un sistema universal de protecció de drets humans que va suposar un canvi radical després de la II Guerra Mundial. Cal treballar perquè es respectin aquests límits bàsics, perquè les vulneracions són constants, amb especial intensitat i freqüència en alguns països.

Per esmentar-ne només un exemple, al setembre de l'any 2016 el president de Colòmbia

va ser rebut amb tots els honors per la monarquia i el Govern espanyol. Aquest acte va tenir un impacte simbòlic molt greu per a la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia i d'altres entitats que treballen i es deixen la pell per evidenciar casos com aquest, el d'un govern colombià infractor flagrant dels drets humans. Allò va ser un acte difícil davant dels ulls de les víctimes i de les entitats.

En l'estudi que esmentàveu abans (Drets humans, un assumpte de responsabilitat política) hi ha un mapa (figura 1) en el qual s'assenyalen geogràficament alguns dels factors que originen greus violacions dels drets humans. Com l'heu fet, quina metodologia heu utilitzat?

NB: Vam recollir informació de tres fonts diferents: Amnistia Internacional,²⁴ Human Rights Watch²⁵ i l'Oficina de l'Alt Comissariat de les Nacions Unides per als Drets Humans. Aquesta informació ens va permetre assenyalar aquelles violacions més recurrents i els factors que les originaven. A totes les regions es vulneren drets. Sense anar més lluny, a Europa són evidents els casos de violacions amb tot el que està passant a les fronteres del sud, l'augment del racisme, etc.

Creieu que el fet que precisament apareguin violacions dels drets humans a tot el món pot tenir un impacte contrari a l'esperat, és a dir, que el lector pugui interpretar l'estudi com exagerat i, en conseqüència,

treure'n veracitat?

NB: El mapa és el resultat del nostre treball de recerca i contrast d'informació. Sempre tendim a pensar que a casa nostra no passa res i, de fet, pensar que a Europa no es vulneren els drets humans és una posició eurocentrista i colonial. Europa és un actor molt important. Tornem a la reflexió del principi: hi ha un desconeixement total del sistema universal de protecció de drets humans. Estem ignorant els drets humans, un fet gravíssim del qual no se'n parla gaire. Estem parlant de donar valor a la dignitat humana. Els drets humans s'han d'exercitar diàriament.

I com es fa això, com es treballa diàriament per aquesta conscienciació sobre la importància dels drets humans? Moltes vegades es parla de la mera decisió de consum diària...

NB: Sí, per exemple, en la compra de roba. S'ha d'entendre que quan comprem barat estem comprant desocupació i deteriorament dels nostres drets laborals, de salut, etc. I això és una decisió egoista. Comprar més car pot tenir un cost social molt important a la meua realitat. I no en som conscients. Si pensem a escala macroeconòmica, les nostres decisions de consum poden fomentar la vulneració de drets humans allà i en d'altres àmbits: migracions, canvi climàtic, etc. D'aquí vam treure el concepte corresponsabilitat, que no deixa de ser anar una passa més enllà de la solidaritat.

AD: És molt difícil arribar a totes les capes de la població.

NATALIA BIFFI

Comunicadora social, coordina l'àrea d'incidència de Reds. Va viure una primera etapa amb l'entitat l'any 2008, però no serà fins a la [re]estructuració de l'entitat de l'any 2017 que no assumeix el rol de coordinadora de l'àrea d'incidència. La Natàlia defineix l'entitat com un espai per a l'autogestió del treball.

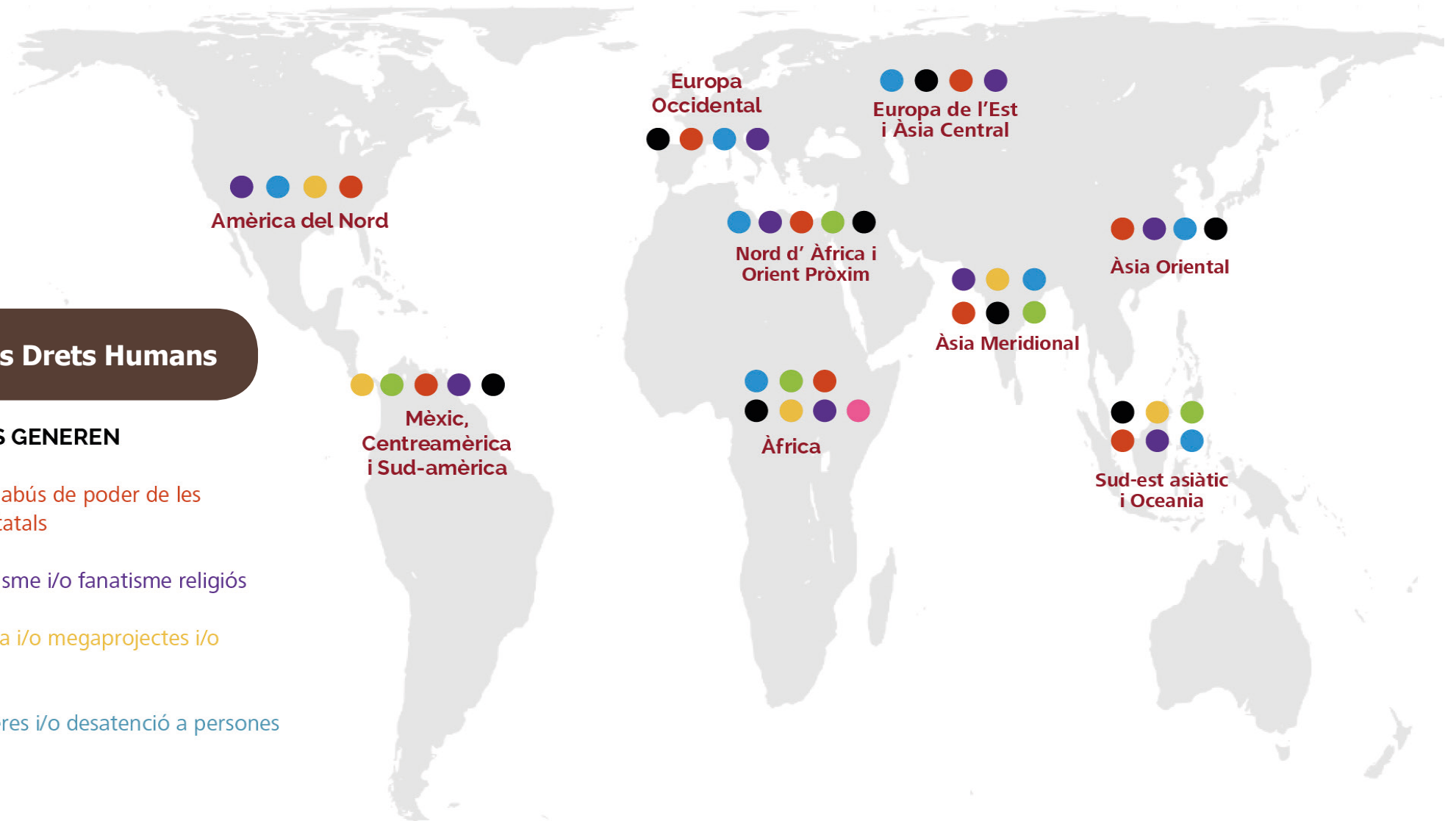
ALEJANDRA DURÁN

Procedent de l'àmbit del dret, és la tècnica de recerca i incidència de Reds. Inicia el trajecte amb l'entitat l'any 2020, aprofitant l'experiència a la Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia. Va formar part de la delegació tarragonina d'Enginyeria sense Fronteres.

Greus violacions als Drets Humans

FACTORS QUE LES GENEREN

- Violència política i/o abús de poder de les autoritats i forces estatals
- Racisme i/o nacionalisme i/o fanatisme religiós
- Explotació econòmica i/o megaprojectes i/o empreses
- Tancament de fronteres i/o desatenció a persones refugiades
- Patriarcat
- conflicte armat
- Pràctiques supersticioses

Font: Reds - Red de solidaridad para la transformación social. (2019). Drets Humans, un assumpte de responsabilitat política, guia per a la promoció i protecció internacional dels Drets Humans des de l'àmbit local.

“S’ha d’entendre que quan comprem barat estem comprant desocupació i deteriorament dels nostres drets laborals i de salut, entre d’altres”.

Aquesta qüestió va sortir precisament en el debat que vam tenir fent la diagnosi amb les tècniques de cooperació. Ens deien que no sempre és senzill explicar com determinades decisions poden afectar el dia a dia de la ciutadania, encara més explicar que allò que passa en un país a milers de quilòmetres és important per a nosaltres.

Destaco un projecte que es va fer amb les persones temporeres de Lleida. El projecte tenia com a objectiu no només vetllar perquè aquestes persones tinguessin els drets garantits aquí, sinó també conèixer les situacions — moltes vegades provocades per les nostres empreses i estats — als seus països d’origen. Va ser una manera de treballar com aquestes situacions no són alienes a nosaltres.

Quin impacte pot tenir que la societat civil o un govern local es pronuncïin contra la vulneració de drets humans d’un altre territori?

AD: Molt d’impacte. Moltes vegades les responsables polítiques d’aquí no són conscients de la importància que pot tenir per a aquests països el pronunciament d’un ajuntament local —per petit que sigui— davant d’una situació evident de vulneració de drets humans en d’altres comunitats.

Us heu trobat amb discrepància entre governs locals i nacionals?

NB: Sí, sempre trobarem incoherències, tant a escala estatal com local. Per sort, el sistema estatocèntric desapareixerà, perquè els governs locals cada vegada tenen més incidència i més acció en l’àmbit internacional.

Alguns exemples evidents d’aquestes discrepàncies són la Itàlia de Matteo Salvini, però també de Mimmo Lucano, l’exalcalde de Riace i símbol de l’acollida d’immigrants al seu país. Lucano es va posicionar davant la crisi d’immigració i ha acabat condemnat a tretze anys de presó. Però és això, desobediència civil no violenta davant de decisions injustes, és l’única manera. Aquí tenim altres exemples, com la feina feta per l’administració de Manuela Carmena i els seus exercicis importants en matèria protecció internacional dels drets humans.

“Cal desobediència civil no violenta davant les decisions injustes”

Insisteixo en la idea que tota implicació generalitzada encerts drets dependrà del fet que la vulneració afecti al nostre dia a dia, d’una manera més o menys evident. Pensar que la situació d’un tercer ens pot acabar afectant a nosaltres se’ns fa molt difícil i, sobretot, en un context d’incertesa i fragilitat socioeconòmica com l’actual.

AD: Penso en les converses tingudes durant l’elaboració de la diagnosi i en la importància d’enfortir les xarxes amb les entitats socials. L’enfortiment de les entitats i la societat civil ha de servir per mantenir unes bases, unes línies de treball i uns

acords marc que no es puguin modificar per molt que es canviï la persona amb responsabilitat política. S’ha d’aconseguir que, quan aquesta persona arribi, vegi que hi ha una feina feta i un grup de treball organitzat.

Traslladant aquesta qüestió a la realitat del Camp de Tarragona, el principal espai de trobada entre entitats de cooperació i l’Administració és el Consell de Cooperació. Aquest espai, tot i ser una eina interessant, té mancances perquè té una periodicitat anual, té un guió i uns rols molts marcats, i s’hi inclouen d’entitats que no formen part del dia a dia del territori.

AD: Sí, i seguint el fil de la pregunta anterior, crec que és important que hi hagi una organització de les entitats socials perquè puguin arribar a un consens, a establir uns punts principals que s’han de treballar com a societat civil davant de l’Administració pública. I que això es pugui fer independent de la situació socioeconòmica del moment.

Els consells de cooperació poden ser un espai de trobada anual però, a més, hi ha d’haver una coordinació entre les entitats per establir espais de trobada que posin damunt la taula situacions conjunturals del moment, però sempre tenint en compte les bases del treball col·lectives definides prèviament. Per exemple, la qüestió de la pobresa energètica també està lligada amb qüestions de clima.

Estem parlant d’una organització civil organitzada i amb capacitat de treball independent de l’Administració.

AD: Sí, malgrat que això és molt difícil. La realitat de les entitats és que la majoria treballen des del voluntariat, i després n’hi ha d’altres de més grans, amb tècniques molt preparades i que participen en ajuntaments petits només quan hi ha consells i subvencions, sense estar gaire en el dia a dia d’aquell territori. Amb aquesta realitat, com podem mantenir la viabilitat de les persones voluntàries que hi ha al darrere de les entitats petites?

NB: És molt important l’activisme i l’organització de la societat civil. Sabem que darrere de cada acció d’incidència en què participem, sempre hi ha activistes que estan interactuant amb els ajuntaments. És una condició sine qua non.

Heu explicat molt bé algunes de les febleses i riscos d’aquests espais de trobades entre entitats petites i grans.

NB: Sí, i això va sortir en el diagnòstic. Hi ha una gran diferència entre organitzacions professionalitzades i associacions de voluntaris. I aquí l’ajuntament sí que hi hauria de treballar. No es pot exigir el mateix a l’hora de presentar informes i projectes, per exemple.

O es podria fer assessorament i formació per empoderar les petites.

NB: Sí, però tot això depèn de la voluntat política de cada administració.

AD: No es pot obviar que els governs locals sempre tindran més llibertat i marge d’actuació. Quan es treballa a escala nacional sempre pot haver-hi possibles interessos comercials i relacions bilaterals al darrere.

L’ideal seria que l’Estat també es posicionés però, si no ho fa, els governs locals tenen un marge més ampli i molt interessant.

L’ús d’eines digitals pot ser un canal que faciliti l’augment de participació, per exemple, per incrementar la difusió i denúncia de vulneració dels drets humans?

AD: Sí, la tecnologia és un medi però hi cal aquesta actitud proactiva. Per mi és una gran oportunitat, encara que hi ha un risc enorme en la virtualitat i la distància que es pot provocar, sobretot pel que fa a connectivitat entre les persones que participen en els actes.

NB: Aquest procés que estem fent s’ha de llegir en dues direccions: 1) A partir dels ulls de les persones defensores. L’altre dia vam estar en contacte permanent amb una persona defensora (relacionat amb la indústria extractiva) de Nicaragua i li parlàvem de corresponsabilitat política. Aquest projecte no va néixer de Reds, sinó de la necessitat d’haver escoltat les persones defensores; 2) Des dels governs locals i la ciutadania d’aquí. Per això són tan importants els projectes de sensibilització i formació. Són dues mirades que es creuen. ■

Tarragona és ciutat defensora dels drets humans

Natàlia González Font i Eva Virgili Recasens

Tècniques de l'Àrea de Recursos Humans, Centres Cívics, Sostenibilitat, Medi Ambient, Neteja, Joventut i Cooperació de l'Ajuntament de Tarragona

Ciutats Defensores dels Drets Humans (CDDH)²⁶ és un projecte que lidera el Fons Català de Cooperació al Desenvolupament. En formen part 28 municipis i 9 institucions d'arreu de Catalunya. Va néixer el 2013 i l'Ajuntament de Tarragona, a través del Departament de Cooperació, s'hi va sumar el 2019. L'objectiu és visibilitzar i acompanyar la tasca que duen a terme les defensores i defensors dels drets humans.

Segons les Nacions Unides, aquestes persones treballen per defensar i protegir els drets humans, i sovint, a causa d'aquesta tasca, són perseguides i fins i tot posen en risc la seva integritat.

A través de la Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat²⁷ i la Resolució 60/161,²⁸ sobre el dret i el deure de promoure i protegir els drets humans i les llibertats fonamentals, de l'Assemblea de les Nacions Unides, les ciutats esdevenim crucials en la promoció dels drets humans i en la protecció de les persones dedicades a defensar-los.

Així doncs, com a titulars d'obligacions, i en el marc de la iniciativa Ciutats Defensores, duem a terme un conjunt d'activitats, xerrades i tallers dirigits a la ciutadania en general i al jovent en particular, protagonitzats pels defensors i defensores dels drets humans. En aquestes sessions comparteixen les reivindicacions i tasques en la defensa i promoció dels drets. A més, se'ls acompanya i se'ls dona suport psicosocial en les seves estades a Catalunya, amb sessions dinamitzades per entitats especialitzades o mitjançant accions d'incidència. La finalitat d'aquestes accions és doble.

D'una banda, participar en el projecte de CDDH dona als tarragonins i tarragonines l'oportunitat de poder escoltar els defensors i defensores dels drets humans que visiten Tarragona i interactuar-hi, la qual cosa promou el compromís i apel·la a la responsabilitat compartida en la defensa dels drets humans. Alhora, aquests tallers i xerrades visibilitzen els activistes i els serveixen d'altaveu per donar a conèixer les resistències en les seves

comunitats i territoris per les quals són perseguits, criminalitzats i, en alguns casos, amenaçats de mort.

Altrament, els governs locals, arran de l'obligació jurídica compartida que emana de les normes del dret internacional sobre els drets humans, tenim un paper clau en l'obligació de promoure, respectar, protegir i garantir els drets humans, així com de reconèixer-ne els seus defensors i defensores i donar suport a la seva tasca. Les accions d'incidència política són clau per protegir aquestes persones. En aquest sentit, s'està elaborant un protocol d'actuació ràpida ateses les amenaces que reben els activistes que participen o que han participat en edicions anteriors del programa.

Aquest 2021, malgrat les restriccions derivades de la pandèmia, s'ha celebrat l'XI CDDH, centrada en la defensa de la terra i el medi ambient, amb intersecció amb la defensa dels drets de les persones migrants i refugiades, el dret a la pau i els drets de les dones i del col·lectiu LGTBIQ+. Durant els mesos d'octubre i novembre i en format virtual, s'han dut a terme quatre xerrades, dirigides a la ciutadania: amb Leiria Vay, defensora de la Mare Terra i el medi ambient en el marc dels moviments camperols i indígenes a Guatemala; amb Reynaldo Domínguez, defensor de l'aigua contra la indústria de la mineria a Hondures; amb Margarita Pineda, defensora de la Mare Terra i la protecció de les minories ètniques i nacionals a Hondures, i amb Amaru Ruiz, defensor de la biodiversitat i de l'acompanyament de famílies camperoles i indígenes a Nicaragua. Aquestes xerrades estan disponibles al canal Youtube de CDDH.

També, s'han fet xerrades específiques per al jovent en diferents instituts de Catalunya, on l'alumnat ha pogut interactuar amb els defensors i defensores dels drets humans. A Tarragona, 30 alumnes de l'Institut Escola Mediterrani i 184 de l'IES Martí i Franquès van poder conèixer les històries i les lluites de Csarina Musni, defensora dels drets civils i polítics a les Filipines, on els opositors del govern són criminalitzats i perseguits; de Karla Avelar, defensora de les dones trans i de la població LGTBIQ+ i la seva situació

a El Salvador; de Marcelline Nyiranduwamungu, defensora de la pau, la democràcia i la llibertat d'expressió a la regió dels Grans Llacs de l'Àfrica, i de Ruth Mumbi, defensora de les dones en situacions de vulnerabilitat als barris marginals de Nairobi, Kènia.

Els governs locals tenim un paper clau en l'obligació de promoure, respectar, protegir i garantir els drets humans.

Aquestes xerrades han ofert al jovent una aproximació a les lluites i realitats d'aquestes persones, així com l'oportunitat de connectar aquests conflictes i resistències globals amb els locals. S'ha contribuït, així, a la construcció d'una ciutadania corresponsable, compromesa i a favor de la justícia global. ■

Justícia Global: una defensa

Luca Gervasoni

Director de l'Institut Internacional de l'Acció No-Violenta, president de Lafede.cat i professor associat de la Universitat Oberta de Catalunya

Al llarg de les darreres dècades s'han adreçat al sector de les ONGD i en general al món de la solidaritat internacional algunes crítiques al seu elitisme cosmopolita i a la seva tendència a les accions vanes i impotents; allò que s'ha anomenat bonisme. Quan Carola Rackete, una capitana de vaixell que va recollir 53 migrants —entre les quals hi havia dones embarassades i nens en perill de mort— davant les costes de Líbia, es va dirigir sense autorització al port italià de Lampedusa argüint que havia de protegir una tripulació exhausta, va ser arrestada i fortament criticada per un sector no petit dels mitjans de comunicació i dels partits polítics. Premsa i intel·lectuals van qualificar aquella acció com a inútil, producte del “neoprogressisme liberal” o del “nihilisme hedonista”. Aquesta és la situació: les persones i organitzacions que aposten per l'opció preferencial pels altres i la defensa de la justícia global estan avui, més que mai, sota la crítica d'una creixent onada hipernacionalista que ha posat en el punt de mira la necessitat de la solidaritat internacional. Si volem defensar la justícia global, toca revisar, ni que sigui breument, els principals arguments que la sustenten i la fan necessària als nostres dies.

Hi ha dos arguments principals: el primer és reflexionar sobre la interacció entre els problemes locals i els globals; el segon argument veu més de la teoria política i, en concret, de les teories de justícia.

En el marc de la globalització, els problemes locals es converteixen en problemes globals en la mesura que l'origen o les conseqüències transcendeixen les fronteres nacionals. Al llarg de les darreres dècades, la sobirania de l'estat nació ha estat gradualment erosionada, la qual cosa ha reforçat la interdependència incremental entre els països. Un exemple, lligat amb el cas de la capitana Rackete, és la migració massiva provocada per conflictes interns i les injustícies que posen en relleu el poc pes de les polítiques nacionals a l'hora de donar respostes a aquest fenomen. Habermas ha assenyalat diverses vegades que aquesta dinàmica implica conseqüències no tan sols per a les polítiques estatals sinó també per a les societats civils organitzades a escala nacional.

Els estats nació han perdut autonomia davant de fenòmens com les evasions fiscals, la corrupció, la migració massiva, la violació de drets

humans, el tràfic d'armes, el lliure comerç o la competència global per a l'explotació dels recursos naturals. A més dels dos problemes més punyents de la nostra època, l'accés a la salut i la vacunació global com a resposta imprescindible a la pandèmia de la covid-19, així com la resposta a la crisi climàtica amb cada cop més efectes en les nostres vides, han estat clarament identificats com a fenòmens que no es poden gestionar des de les polítiques estatals i des de dins de les nostres fronteres. La globalització implica una nova, irrefutable i irreversible organització internacional. Fins i tot els intel·lectuals amb arguments més extremistes en la defensa dels interessos dels “seus”, dels de “casa” acceptaran que cal col·laboració internacional per confrontar els desafiaments globals. I aquí rau el problema: no serà fàcil.

Els problemes locals es converteixen en problemes globals en la mesura que el seu origen o conseqüències transcendeixen les fronteres nacionals.

Ja existeix una estructura bàsica dedicada a fomentar la justícia global i les normes han estat reconegudes pels estats. No obstant això, el sistema de col·laboració internacional actual creat per països industrialitzats inclou institucions internacionals que eventualment accentuen les diferències econòmiques entre les nacions riques i pobres. Si bé l'FMI i el Banc Mundial van ser fundats per fomentar l'ajuda econòmica, els estats més poderosos que els controlen han impulsat reformes per afavorir les seves economies. L'OMC

ha contribuït a augmentar les injustícies econòmiques perquè el seu model de lliure comerç no és el de comerç just: els països més empobrits se senten pressionats a signar convenis que no necessàriament actuen en el seu benefici. L'ordre global actual no ofereix, no busca un horitzó de justícia i no hi reflexiona. Reconstruir aquest ordre sobre les bases de la justícia és imprescindible per al nostre futur. I l'hipernacionalisme no és tan sols una passa enrere a l'hora de fer front als desafiaments globals; és, de fet, aquí sí, un discurs buit i impotent a l'hora de donar solucions útils i efectives per al nostre futur.

També hi ha un segon argument que neix amb la teoria política. Una reflexió que va obrir Sòcrates al segle V aC en plena Guerra del Peloponès, durant una d'aquelles assemblees en què els atenesos decidien democràticament què era el més útil o convenient per a la seva polis, si matar i esclavitzar els enemics vençuts o perdonar-los la vida. Doncs bé, en una d'aquestes assemblees Sòcrates, vell hoplita cansat, aixecà la mà i generà un escàndol amb una declaració inesperada que obre de sobte una finestra a un altre món: no es tracta de saber —va dir— què és més convenient per als atenesos sinó més just per als humans. En el moment que el filòsof reclama en veu alta la necessitat de tractar-se un mateix al marge del seu grup tribal, la seva família i la seva ètnia; en el moment que exposa la possibilitat de pensar en els altres com si no hi hagués caràcters ni races ni nacions; en el moment que assenyalava la superior “utilitat” d'actuar com si ni “nosaltres” ni “ells” fóssim grecs o romans o catalans o espanyols. L'afirmació de Sòcrates va semblar tan escandalosa llavors com els actes de Carola Rackete, i si se'm permet, de gran part de les ONGD internacionals que treballen per la justícia global. La pretensió de Sòcrates fa 2.500 anys de renunciar a la “utilitat” per perseguir un ideal de justícia humanitària li va valdre una condemna a mort.

Així ens ho explica la història: contra les solidaritats tribals i les seves agnòsies selectives, sempre ha existit la via de l'amor i la dels principis de justícia.

I seguirà existint. ■

#1 Planet 1 Right: El dret universal a un medi ambient natural saludable

Sofia Rivaes i Iratxe Amador

Oficina Tècnica de SEO/BirdLife al Delta de l'Ebre
Reserva Natural de Riet Vell

Cada dia és més que evident la relació i la dependència que té l'ésser humà amb la natura. La crisi sanitària provocada per la covid-19 s'uneix a la del canvi climàtic i a la de la pèrdua de la biodiversitat, fent palès que és urgent un canvi de model i de desenvolupament per garantir la nostra supervivència al planeta. És evident que estem sobrepasant els límits planetaris de seguretat que durant mil·lennis han fet possible l'existència de les nostres civilitzacions i també és evident que necessitem una nova globalització democràtica que corregeixi l'anticològic model actual. El renaixement social i econòmic que necessitem pot estar doncs en les mans de la coneguda "vella Europa" mitjançant una revolució ambiental per la sostenibilitat. Després de la crisi sanitària actual, és evident que la urgència democràtica ara és atendre amb diligència la crisi ecològica en la qual estem submergits.

Actualment, ja hi ha més de 250 acords multilaterals sobre temes ambientals i un centenar de països ja recullen mencions al medi ambient a les seves constitucions. Tot i això, la governança ha fallat en la seva tasca de protecció ambiental. Per això, és imprescindible reclamar una empara superior i global que interpel·li totes les persones i administracions, i que es compleixin les lleis vigents. En aquest sentit, des de SEO/BirdLife suggerim la petició d'ampliar la Declaració Universal de Drets Humans amb un nou article (el número 31): el dret humà a un medi ambient natural saludable garantit per polítiques públiques regides per la sostenibilitat i el millor coneixement científic i dels pobles indígenes i locals. La justícia ambiental és la peça que falta incorporar als sistemes de governança mundial i fa temps que es reclama a les Nacions Unides la necessitat inalienable d'un medi ambient saludable com a

fet imprescindible per assolir els Objectius de Desenvolupament Sostenible en el seu conjunt.

A més, l'Estat espanyol té ara l'oportunitat de liderar el canvi i la defensa d'un medi ambient saludable per la seva situació geopolítica, la seva gran biodiversitat i pel marc normatiu que posseeix, sempre que en garanteixi el compliment. El dret a un medi ambient saludable està recollit a la Constitució Espanyola a l'article 45 com un principi rector de la política econòmica i social. Malauradament, l'article 45 no està prou desenvolupat, com demostra el fet que les polítiques econòmiques i socials estan generant una degradació contínua del medi ambient. Les raons del seguiment deficient d'aquest principi rector estan en la dispersió de competències entre les comunitats autònomes, la coordinació insuficient de les administracions públiques, i sobretot, la manca de voluntat política que recurrentment ha deixat les prioritats ambientals en un segon pla, a l'afavorir el creixement econòmic ràpid.

La situació és molt preocupant, estem en un moment de crisi mundial, però alhora estem en un moment decisiu. Tenim l'oportunitat a les nostres mans de canviar el rumb de la humanitat al planeta i hem de considerar la natura com l'únic aliat per garantir el nostre benestar ja que depenem dels recursos naturals per a la nostra supervivència. Actualment, més d'un milió d'espècies estan en perill d'extinció i la temperatura del planeta està augmentant com mai abans. Estem al bell mig d'una pandèmia mortal i tot passa en resposta a la nostra destrucció de la natura. El nostre planeta està lluitant per la vida i la ciència és prou clara: l'explotació irresponsable de la natura és l'origen d'aquestes crisis planetàries, que amenacen la nostra supervivència i la de moltes altres espècies.

Per això volem que les Nacions Unides reconeguin un nou dret humà: el dret a un medi ambient natural saludable. Estem al mig d'una emergència global i per això aquest nou dret humà és urgent, ambiciós i possible: de fet, el dret a un medi ambient saludable ja té reconeixement i protecció constitucional o legal a més de 100 Estats però no n'hi ha prou. Com tots compartim un únic plane-

ta, un únic món natural, necessitem un veritable dret global, doncs els drets universals reforcen les accions locals i el seu compliment.

Des de l'aire que respirem fins a l'aigua que bevem, passant per la terra on cultivem els nostres aliments; el nostre medi ambient afecta la nostra salut de moltes maneres. Ha arribat el moment de reconèixer que el dret a un medi ambient natural saludable és essencial per a la nostra supervivència. Amb aquest dret, posaríem la Terra al rumb cap a una recuperació verda a nivell mundial i és un pas fonamental per transformar la relació de la nostra societat amb la natura. Només en un planeta on la natura i les persones visquin en harmonia podrem ajudar a prevenir futures pandèmies i a abordar amb èxit les crisis del clima i la biodiversitat. En canvi, si seguim com fins ara, estem condemnats a enfonsar-nos encara més en la destrucció. Necessitem el dret humà a viure en un planeta saludable JA! ■

**Hem de considerar
la natura com l'únic
aliat per garantir el
nostre benestar ja
que depenem dels
recursos naturals
per a la nostra
supervivència.**

“No tenim la cultura de les conseqüències de les nostres accions”

MARCO FLORES

Voluntari d'Amnistia Internacional Tarragona

MARCO FLORES ÉS EXPERT EN COMUNICACIÓ PER ONG, TOT I QUE DES DE FA MOLT DE TEMPS L'ACOSTAMENT A L'ÀMBIT DE LA COOPERACIÓ ÉS DES DE L'ACTIVISME VOLUNTARI. FORMAT EN UN CONTEXT COMPLICAT – LA DICTADURA D'ALBERTO FUJIMORI AL PERÚ ENGLOBA EL PERÍODE DE MITJANS DE L'ANY 1990 FINS AL NOVENBRE DE L'ANY 2000 . HAVER ESTUDIAT I TREBALLAT SOTA AQUEST CONTEXT EL VA PERMETRE ENTENDRE LA IMPORTÀNCIA DELS DRETS HUMANS I TAMBÉ APROPAR-SE A AQUELLA ORGANITZACIÓ INTERNACIONAL QUE TANT MOLESTAVA, PRECISAMENT, ELS POSICIONAMENTS MÉS CONSERVADORS I REACCIONARIS: AMNISTIA INTERNACIONAL. FLORES ÉS ACTIVISTA VOLUNTARI D'AQUESTA ORGANITZACIÓ A LA DELEGACIÓ TARRAGONINA.

Text: Josep Alcoceba

Per què decideixes involucrar-te amb Amnistia Internacional?

Vaig créixer en un context en què la defensa dels drets humans, sobretot dels nens i de les dones, era força complicat. La meua vocació per la defensa i difusió ve precisament d'aquest context, en què treballar per la defensa dels drets humans d'aquests col·lectius era treballar contra la cultura que impregnava al meu país en aquells anys. Ho fèiem des de ràdios locals i a través d'una entitat que, anys més tard, seria la que em contractaria en la meua arribada al País Basc.

Explica'ns més detalls d'aquell moment i del paper d'Amnistia Internacional.

Recordo que quan vaig arribar al País Basc vaig tenir la sensació de trobar-me amb un territori on el respecte pels drets humans era molt diferent, s'havia fet un salt qualitatiu brutal. Pensa que venia d'un país en què havia viscut durant anys sota un context de conflicte armat, on es vulneraven els drets humans i es produïen detencions arbitràries, on els llibres eren considerats com a material subversiu, etc. En aquell moment, sentíem com els dictadors parlaven malament d'organitzacions com Amnistia Internacional. Allò era un senyal inequívoc que el seu treball era valent. Moltes vegades aquestes entitats eren l'última balança per a presos i familiars de presos.

Amnistia Internacional és una organització d'àmbit internacional que vetlla pel respecte i compliment dels drets humans. Al llarg de la teua

trajectòria has vist una evolució o degradació d'aquests drets.

S'ha avançat mínimament, no tenim la cultura de les conseqüències de les nostres accions. Comprenem i actuem per oportunitats tot i saber que, segurament, aquell producte s'ha fabricat sota unes condicions complicades que transcendeixen els drets humans. Ens posem una bena als ulls i continuem com si res. Tot i això, s'ha de continuar treballant. Per exemple, ara treballem en una campanya centrada en la celebració del proper mundial de futbol al Qatar. Anem a camps de futbol, a federacions i governs, entre d'altres, per aconseguir que la situació canviï. La resposta és mínima.

Però què els exigeix? Què s'espera d'aquesta campanya?

Sabem que s'han contractat persones per fer tasques relacionades amb el mundial en unes condicions precàries. Això se suma a les vulneracions de drets humans del seu país. Treballem, doncs, per fer pressió perquè els governs canviïn aquesta situació. Des d'aquí no podem canviar res, però sí exercir pressió perquè es produeixi aquest canvi. Per això treballem de la mà amb federacions i governs. De moment, insisteixo, la resposta obtinguda és mínima. Som conscient que, quan arribi l'esdeveniment, tothom en gaudirem i el consumirem.

“Treballem, doncs, per fer pressió perquè els governs canviïn una situació”

Hi ha un control de qualitat de les denúncies que rebeu?

Sí, Amnistia Internacional és molt exigent i rigorosa en l'autenticitat dels informes i denúncies que rep. Aquesta rigorositat es centra molt en la informació que es té, ja que ha de ser directa, de primera mà.

La transformació digital viscuda en els últims anys i accelerada l'any 2020 té un doble impacte: la universalitat d'aquestes eines permet multiplicar els canals de participació i de denúncia, però alhora ens fa més vulnerables davant l'allau de desinformació i de no saber canalitzar bé els nostres missatges.

Sí, totes dues coses. La tecnologia té moltíssimes bondats, però necessitem ser

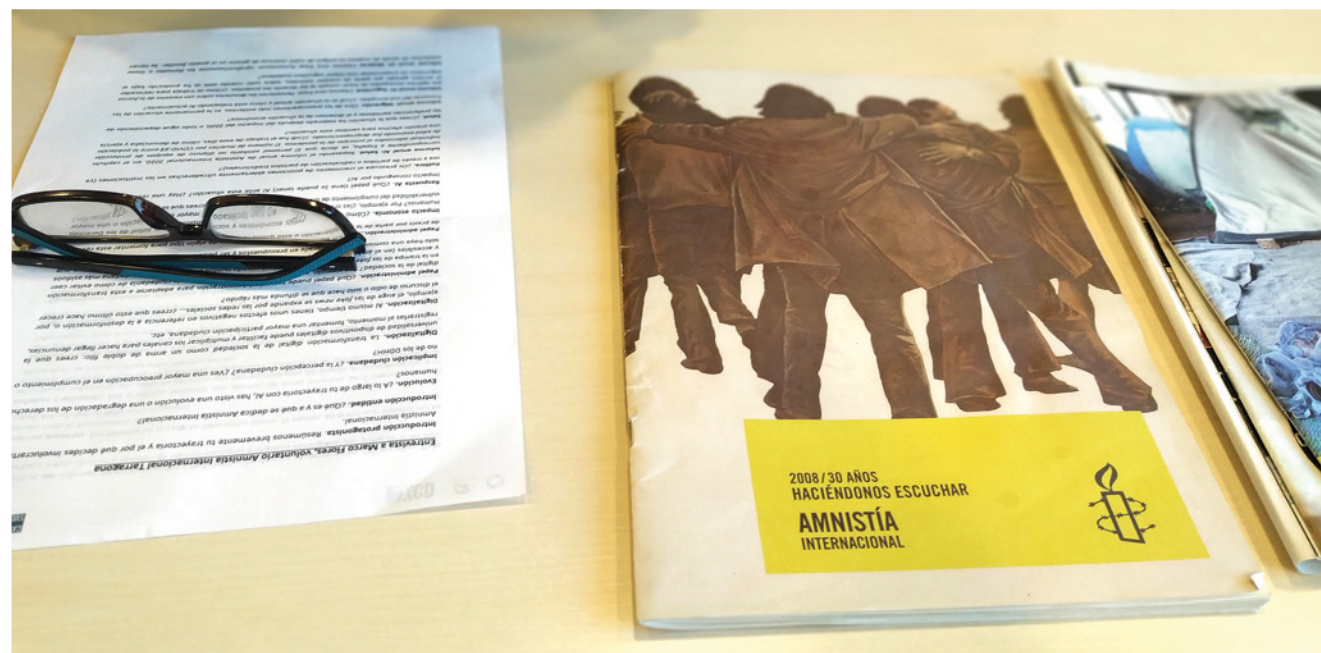
educats i acompanyats per formar-ne part realment. Una persona no formada en aquest àmbit es pot perdre i intoxicar-se informativament i econòmicament.

Com creus que afecten les crisis econòmiques a la salut dels drets humans i la conscienciació ciutadana. Creus que aquestes situacions creen una xarxa ciutadana més unida o, al contrari, més fragmentada en petites parcel·les de seguretat?

A mi m'agraden molt els exemples propers, tangibles, i en aquest sentit he vist molta gent del meu voltant, gent jove, vetllar pels veïns d'escala i barri. Sobretot en aquells mesos de confinament domiciliari estricte. En aquest sentit, soc optimista.

En l'últim informe anual publicat per Amnistia Internacional,²⁹ se cita textualment el següent: “El personal sanitari no va disposar d'equips individuals adequats al principi de la pandèmia. El nombre de morts per covid-19 entre la població d'edat avançada va ser desproporcionada.” Quina feina vau tenir aquells dies?

Vam treballar directament amb els sanitaris, amb associacions i sindicats per ser informats de les hores treballades, les condicions precàries en què ho feien (sobretot al principi de la pandèmia), etc. A aquesta tasca s'hi ha de sumar una campanya de denúncia de l'entitat sobre la situació d'una atenció primària que havia quedat totalment oblidada per destinar tots els recursos a la covid-19 —molta

gent gran i malalts amb patologies diferents de la covid-19 es van quedar en un segon nivell de prioritats.

El funcionament sempre és el mateix? És a dir, primer hi ha una verificació de la situació o denúncia, després activisme i pressió al carrer i treball aliat amb altres agents i finalment, quan s'escaigui, elevar la denúncia a un determinat govern per poder organitzar trobades bilaterals. Sí, en el cas anterior dels hospitals i l'atenció primària no sé si va haver-hi aquesta trobada amb l'Administració. Amnistia Internacional es reuneix amb ambaixadors, presidents de congressos, de parlaments, etc. Per exemple, ara a Catalunya estem treballant amb una campanya titulada #méscontrol mirem la policia amb lupa. Aquesta campanya, que pretén demanar més transparència i control de les actuacions de la policia a Catalunya, serà traslladada al cap dels Mossos d'Esquadra i al conseller d'Interior.

Però aquesta campanya l'entenc com molt més complicada. És a dir, mentre que gairebé ningú s'oposarà a la vostra campanya de pressió i denúncia que vetlla per un reforç de

la sanitat pública, segur que en la campanya de revisió d'actuacions policials trobareu moltes més reticències.

Sí, moltes més. Hi ha molta gent que no està a favor d'aquesta campanya. Fixa't en el que diuen molts partits polítics sobre la derogació de l'anomenada llei mordassa: ho veuen com un atac a la seguretat ciutadana. El treball d'impacte serà més complicat i té un públic objectiu molt diferent. A ningú se li escapa que una campanya així és molt més atractiva per a un perfil jove, universitari, que segurament coneix les repressions policials en manifestacions, per exemple. En canvi, en un perfil de població amb edat més avançada, la policia és sinònim de tranquil·litat i seguretat i, en aquest sentit, és difícil que s'hi sumin...

El dret a un medi ambient sa, el dret a la ciutat o a la llibertat digital són alguns exemples de drets no esmentats en l'informe anual d'Amnistia, almenys en l'enfocament que es fa a l'Estat espanyol. A això cal afegir-hi les veus d'alguns voluntaris d'ONGD que encara avui veuen que aquests drets ocupen una segona pantalla de prioritats, de manera que es reproduceix una

relació (neo)colonial que consisteix a decidir per un tercer quina hauria de la seva prioritat.

No crec que existeixin uns drets humans de primera o segona categoria. El treball d'Amnistia Internacional sobre el medi ambient és molt actiu, només cal seguir les campanyes de denúncia i protecció de les defenses de medi ambient al continent llatinoamericà. No només amb elles, sinó a totes les persones que en pateixen les conseqüències.

Quin rol creus que ha de tenir la universitat en aquest àmbit?

Crec que, més enllà de l'orgull i tranquil·litat que pot suposar —tot i que cada vegada menys— per a un estudiant i la seva família el fet d'entrar a la universitat, cal preguntar-se quin és l'objectiu d'aquest pas per la universitat: és per tenir millors expectatives professionals i econòmiques de forma individual o es pretén formar persones que puguin transformar la societat? Aquesta és una pregunta que s'han de plantejar tant els mateixos estudiants com les institucions. Vivim en un món extremadament complicat, incentivem l'alumnat únicament a aconseguir un bon futur laboral, o l'incentivem per transmetre que pot ser un agent de canvi i transformació? Les universitats tenen un paper molt important en la promoció d'aquest canvi, bé en drets humans, en medi ambient o bé a formar una societat menys vulnerable que l'actual. ■

“El pas per la universitat és per tenir millors expectatives individuals o per formar persones que puguin transformar la societat?”

Diàspora senegalesa i codesenvolupament al Camp de Tarragona

José Luis Rodríguez

Antropòleg social i cultural per l'URV i membre fundador de l'ONGD Cooperació Activa al Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre

Salou, capital solidària i simbòlica del Senegal a Catalunya

Mamadou Couta va arribar a Salou del Senegal l'any 1981 i va trobar-se un poble unit, orgullós de les seves tradicions i acollidor, on tothom el feia sentir com un altre veí més de la localitat. Aleshores Salou formava part de Vila-seca, tenia poc més de 5.000 habitants i els poc més de 40 senegalesos que hi vivien els coneixia gairebé tothom.

La seva preocupació i la de la majoria d'altres senegalesos era ajudar familiars i coneguts que volien arribar a Catalunya. Aconseguir reagrupar al seu fill Demba l'any 1988 i després en van arribar tres més. Ara, afirma amb un somriure Mamadou, "tinc quatre néts salouencs, nascuts aquí".

A diferència d'altres indrets on s'havien concentrat membres de la diàspora, com a les províncies de Barcelona i Girona, on aquesta població es

dedicava a l'agricultura i provenia de les regions del sud del Senegal, la majoria de famílies que van instal·lar-se inicialment a Salou eren baol baol, originaris de la zona central del Senegal i comerciants —l'any 1989, quan va segregar-se de Vila-seca, ja hi havia un centenar de senegalesos.

Salou va anar creixent i deixà de ser un petit poble. La diàspora senegalesa, com també d'altres sectors de la societat salouenca, s'organitzà entorn d'una entitat, Associació Col·lectiu Senegalès de Tarragona, fundada el 1994. Va assumir les funcions d'interlocutor del col·lectiu senegalès amb ajuntaments, va afavorir tràmits administratius amb el consolat del Senegal i, a través la cotització dels membres, va cobrir les despeses de repatriació d'aquells que malauradament morissin.

Les famílies que feia més temps que vivien a Salou assumien de manera informal la tasca d'ajudar altres senegalesos que arribaven al municipi a trobar un lloc per dormir i que pogues-

sin guanyar-se la vida. A poc a poc, el nombre de membres de la diàspora va anar augmentant i dels 350 que sumaven 2001 van passar a 1.300 el 2006, de manera que Salou es va convertir en la capital simbòlica del Senegal a Catalunya.

La disponibilitat i col·laboració de les administracions locals afavoriren esdeveniments adreçats al conjunt de la diàspora senegalesa de Catalunya, com trobades amb líders espirituals, esdeveniments culturals i esportius, per exemple concerts de música senegalesa (*soirée*) i l'esport nacional al Senegal, la lluita senegalesa.

Aquest context pot fer-se extensiu a altres col·lectius immigrants que es troben amb una voluntat institucional d'afavorir activitats que contribueixin a donar a conèixer al conjunt de veïns i veïnes aspectes culturals diversos —habitualment entorn del menjar i la música— d'aquesta nova ciutadania i, alhora, activar dispositius d'acollida —espais de formació lingüística i capacitació laboral— adaptats a les seves necessitats.

Salou, doncs, arriba a convertir-se durant la primera dècada del segle XXI —i encara ho és— en la segona ciutat de més de 20.000 habitants amb un percentatge més gran —38%— de població immigrant i l'única a Catalunya on el col·lectiu més nombrós és el senegalès, ja que habitualment ho és el marroquí. Però el més important és que ho aconsegueix mostrant-se com un exemple de ciutat multicultural caracteritzada per una bona convivència veïnal.

La concentració de membres de la diàspora senegalesa afavoreix també la creació d'entitats que agrupen persones d'una mateixa àrea geogràfica que, a través de les aportacions individuals dels seus membres, promouen petites accions de millora de serveis i equipaments a les seves zones d'origen.

La primera a constituir-se amb aquesta intenció va ser l'Associació Cultural Senegalesa de Salou per a la Integració l'any 2005, que agrupa persones de Khayra Diaga, Mboul Kaël i Mboss (regions de Diourbel, Kaffrine i Kaolack). Un any més tard neix l'entitat Amics Catalunya-Senegal,

que centra la intervenció a la regió de Louga, i el 2009 es funda l'Associació Senegalesa Gniby per vehicular l'ajuda a aquest municipi situat a la regió de Kaffrine dels membres que resideixen a Salou.

Aquestes tres entitats de codesenvolupament fan diverses accions: envien diners per adquirir aliments bàsics destinats a les persones més vulnerables, compren i equipten ambulàncies, reformen i construeixen equipaments com centres de salut, aules escolars i d'altres demandes *ad hoc* que els fan les poblacions amb les quals col·laboren.

Cap de les iniciatives que promouen aquestes tres entitats busca inicialment la complicitat de les administracions, els membres n'assumeixen totalment l'autofinançament i els mitjans de comunicació no acostumen a fer-se'n ressò.

Les poques referències que trobem d'aquesta cooperació entre Salou i el Senegal als mitjans de comunicació durant aquests anys tracten d'accions puntuals en les quals participa l'Ajuntament de Salou —"enviament de material esportiu a una escola a Grand-Yoff"— o, a través de voluntaris de la diàspora, d'entitats socials com Creu Roja o Càrites.

El cas més notori és la col·laboració que s'ha establert entre l'Hospital Joan XXIII i l'ONG Matlaboul Fawzaïni (agrupa membres de la diàspora senegalesa i de la confraria Mouridie residents a França, Itàlia i Espanya) per afavorir la posada en marxa d'un gran hospital a Touba i contribuir a capacitar el seu personal. Aquest projecte ha rebut el suport de la URV Solidària.

Es tracta d'una relació estable de col·laboració vigent durant gairebé una dècada, que va rebre la simpatia d'un gruix de la diàspora que té a Touba la capital de la seva confraria religiosa i veu amb bons ulls que els immigrants senegalesos hi contribueixin també amb obres socials, però funciona de manera totalment independent de les accions de codesenvolupament promogudes per la diàspora establerta al Camp de Tarragona.

Segurament això inspirà l'Associació Cultural Senegalesa de Salou per a la Integració, la qual va arribar també a un acord amb l'Hospital Joan XXIII el 2009 per sufragar el trasllat de material sanitari a aquest hospital de Touba i també a centres de salut escampats a les zones rurals on intervé l'associació.

També l'any 2009 es funda una altra entitat de la diàspora adreçada explícitament a la cooperació, l'Associació Senegalesa de Lluita contra la Pobresa (ASLUP). A diferència de la resta, alterna finançament propi amb la recerca finançament de les administracions i té un enfocament més tècnic. Això li permet presentar-se amb èxit a convocatòries locals, com les de l'Ajuntament de Reus, i finançar projectes adreçats a millorar la seguretat alimentària a Boulel (regió de Kaffrine).

Durant aquesta primera dècada del segle XXI, trobem que dins del context de la diàspora senegalesa tenen lloc al Camp de Tarragona diferents iniciatives de codesenvolupament que —a diferència del que passa a la resta de Catalunya i prioritza de la zona sud del Senegal— tenen com a escenaris principals d'acció les regions centrals del Senegal —el món rural i les més petites, a més de la capital, Touba, a través de l'ONG internacional Matlaboul Fawzani i el suport que rep de la URV i l'Hospital Joan XXIII— de les quals provenen majoritàriament els membres de la diàspora que s'estableixen a la demarcació.

Crisi econòmica, criminalització de la diàspora i emergència de nous models de codesenvolupament

La crisi econòmica que arrenca el 2008 té un efecte dinamitzador sobre el model de convivència intercultural que es volia construir a Salou. A les retallades als programes públics adreçats a la inclusió social de les persones arribades amb la immigració, s'hi afegeix l'emergència d'una sensibilitat criminalitzadora cap al conjunt del col·lectiu immigrant que internalitzen i reproduïen mitjans de comunicació i algunes administracions.

Les dificultats per entrar al mercat de treball, d'una banda, generen un tap entre moltes persones de la diàspora arribades a partir del 2006 a les quals els és molt difícil accedir a un contracte d'un any per regularitzar la seva situació i, d'una altra banda, s'accentua la identificació de tot el col·lectiu entorn d'activitats il·lícites, com ara, el top manta.

En un context que s'arribà a adjectivar com de racisme institucional a Salou, caracteritzat perquè els cossos policials generalitzen les identificacions de perfil ètnic i es posen obstacles a procediments administratius de la diàspora (empadronament, tràmits d'estrangeria, etc.), l'Associació Col·lectiu Senegales de Tarragona va perdre legitimitat com a interlocutor amb l'Administració, perquè el col·lectiu té la percepció que manté una posició molt suau i no representa els interessos de gran part de la diàspora.

En el seu lloc apareixen xarxes de treball vinculades a les necessitats i problemàtiques que es troba la diàspora. Per exemple, la Xarxa d'Assessorament Jurídic i Defensa dels Drets Civils entorn de la qual es denuncien els casos de violació de drets a membres de la diàspora i convoquen sessions waxtan (aclariments) amb responsables de les administracions per tractar d'erradicar aquestes situacions; la Xarxa Senegalesa pel Foment de l'Ús del Català, dins la qual —a més d'accions formatives en català per suplir la manca de recursos de l'administració en aquest àmbit— es va promoure l'edició de recursos pedagògics per aprendre català a partir del wòlof i es va presentaren equipaments culturals del Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre, així com la Xarxa de Suport a Joves Reagrupats, amb la funció d'acompanyar-los en el procés d'adaptació al nou entorn escolar.

El context de crisi econòmica, a més, comporta molts canvis tant a les juntes de les entitats de la diàspora com entre els membres, afectats per una alta mobilitat a la recerca de feina tant a la resta de l'Estat com a l'estranger entre aquells referents nacionalitzats o amb permís de llarga durada. Això condiciona canvis en les prioritats de la diàspora, que es comença a focalitzar en el suport a la recerca de feina i regularització de moltes persones en situació administrativa irregular, alhora que es redueixen significativament els recursos i les accions vehiculades a la cooperació.

Alguns dels membres més actius a les accions anteriors, com que veuen que no s'acaben de reprendre aquestes iniciatives de cooperació, promouen la creació d'una entitat més explícitament adreçada a aquest àmbit. Així, al gener del 2014 neix l'entitat Cooperació Activa al Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre. La seva particularitat és que no es presenta com una associació de la diàspora, sinó com una ONGD, això sí, amb la particularitat que la majoria dels membres són del Senegal i l'àmbit prioritari de treball són les comunitats rurals de les regions centrals.

La fórmula inicial era fer valdre els vincles dels membres de l'ONGD amb les seves poblacions d'origen. Habitualment s'havia seguit un model de desenvolupament comunitari, en el sentit que la comunitat decidia les prioritats, però sense que sovint hi hagués una contrapart com a tal formalitzada. Es demana que les poblacions on s'hagi d'actuar disposin d'una entitat veïnal que actuï de contrapart.

Alhora també es decideix que la primera mesura serà establir un diagnòstic tècnic a través del debat obert amb les comunitats i opinions i aliances traçades amb actors especialitzats locals. Com que l'ONGD no disposa d'experts per a aquest vessant més tècnic, ens porta a reclutar persones voluntàries en els àmbits d'interès (sanitat, educació i agro-ràdier) que es desplacen a l'estiu al Senegal per donar suport al desplegament dels projectes acordats juntament amb les contraparts locals, mentre que a l'hivern membres de la diàspora s'ocuparan d'aspectes lligats a la dinamització, rendició de comptes i definició de noves actuacions.

Per implementar els projectes es preveuen tres línies estratègiques de finançament: recursos propis de l'ONGD i les contraparts locals; accés recursos estatals a través de la integració dels programes per posar en marxa en les polítiques i plans estatals de referència en cada àmbit i, en darrer terme, la presentació de projectes a convocatòries per concurrència competitiva tant al Senegal com a Catalunya.

En aquests set anys de funcionament s'han aconseguit implementar amb força èxit a la zona del districte de Kaël (departament de Mbacke) els tres programes previstos: Accés universal a l'educació i

millora de la qualitat educativa, Millora de l'abast i eficàcia de l'assistència sanitària, i Emprenedoria i sobirania alimentària. La posada en marxa es veu afavorida per l'accés a finançadors —per concurrència competitiva perquè han acreditat la solvència tècnica requerida— com ACCD (3), Ajuntament de Tarragona (2), URV solidària (1) i Fons Català de Cooperació al Desenvolupament (1), alhora que la seva sostenibilitat s'ha focalitzat en recursos propis i l'ús dels mitjans posats en marxa per l'estat del Senegal.

A banda les accions dutes a terme per aquesta ONGD, hi ha hagut d'altres iniciatives de codesenvolupament als darrers anys al Camp de Tarragona. Des d'un vessant més clàssic atenció a les cotitzacions de les persones sòcies, a les tres entitats esmentades a l'apartat anterior hi hauríem d'afegir l'Associació Saloum Saloum (2013), que actua a Kaolack, i l'Associació diàspora de Panalois (2020), que agrupa persones d'aquesta zona, així com altres entitats com Futur de Fatick (2017), que basen l'estratègia en el suport d'agents públics com l'Ajuntament de Salou —roba esportiva utilitzada— o l'Hospital Joan XXIII —donació de roba i material d'hoteleria— a canvi d'un retorn d'imatge com a col·laboració en una causa solidària i sota la fórmula “allò que aquí s'ha de substituir pot ser útil al Senegal”.

Coexisteixen així diferents entitats i maneres de fer codesenvolupament dins del marc de la diàspora senegalesa a Salou i al conjunt del Camp de Tarragona, però gairebé no mantenen relació entre elles. Possiblement això els resta força a l'hora donar-se a conèixer i rebre suport a les seves accions. Reunir-se entorn d'una taula o xarxa de codesenvolupament ajudaria a visibilitzar que des de fa molts anys es fa codesenvolupament al Senegal des del Camp de Tarragona i afavoriria la creació de sinergies entre les entitats de la diàspora mateixa i d'elles amb altres agents del territori —no necessàriament de cooperació— amb voluntat d'implicar-se amb la seva expertesa en els àmbits de treball i projectes que duen a terme. ■

Lluitar per l'habitatge (i tenir habitatge per seguir lluitant)

Júlia Ferré Aguiló
Membre del Sindicat d'Habitatge de Tarragona

Que l'habitatge és un dret i no una mercaderia sembla una afirmació evident i inqüestionable, avalada per l'article 25 de la Declaració dels drets humans i per l'article 47 de la Constitució espanyola: "Tots els espanyols tenen dret a gaudir d'un habitatge digne i adequat. Els poders públics han de promoure les condicions necessàries i establiran les normes pertinents per fer efectiu aquest dret, i han de regular la utilització del sòl d'acord amb l'interès general per impedir l'especulació. [...]".

Tot i així, si passegem per Tarragona, trobem persones sense llar dormint a pocs metres de pisos buits, cartells de lloguer a preus desorbitats que les famílies o el jove de la classe treballadora no poden permetre's, gran quantitat de pisos turístics al centre, etc. Aquests fets, sumats a la complexitat de les

institucions polítiques amb l'especulació, els fons voltors i grans tenidors, generen als barris i ciutats la necessitat d'iniciar un moviment que lluiti per un habitatge digne per a tothom.

El Sindicat d'Habitatge de Tarragona (SHT) neix al juny del 2021, després d'unes setmanes de preparació, debats i organització d'unes quantes persones de la ciutat que van decidir impulsar aquest nou projecte de manera completament autogestionada. Actualment, el SHT ja no és cosa d'aquestes poques persones sinó que va creixent i s'organitza en el format d'assemblea setmanal. En cadascuna de les assemblees s'hi tracten temes d'acció política i d'assistència a casos d'emergència habitacional.

Pel que fa al vessant polític del sindicat (si es pot anomenar així, tenint en compte que

l'emergència habitacional també n'és una conseqüència política), cal destacar que el Sindicat d'Habitatge de Tarragona no és un ens aïllat sinó que s'emmarca dins de l'anomenat "moviment per l'habitatge", sorgit en els darrers anys.

El SHT, igual que els sindicats i grups d'habitatge d'altres ciutats, és una resposta al sistema capitalista que mercantilitza l'habitatge i posa el benefici econòmic dels més rics per davant d'un dret fonamental com és tenir una llar. Així, doncs, l'objectiu principal dels sindicats i grups d'habitatge d'arreu dels Països Catalans és lluitar per un habitatge digne per a tota la població. Per vertebrar aquesta lluita i moltes d'altres, calen espais per reunir-se, debatre, formar-se...; en resum, espais on puguin gestar-se la consciència de classe i l'organització política necessàries per al canvi social. Així, doncs, des del moviment per l'habitatge també es treballa per alliberar espais i posar-los al servei de la classe treballadora.

L'objectiu és crear una xarxa solidària de suport mutu en què tothom pot demanar ajuda i comprometre's a ajudar a altres en les seves lluites

Pel que fa al vessant més assistencial del SHT, en cada assemblea es dediquen esforços a compartir, assessorar i acompanyar casos de persones que es troben en situacions d'alta vulnerabilitat habitacional (sentències de desnonaments, amenaces dels propietaris, dificultats per trobar un lloguer assequible,

impossibilitat de pagar les apujades abusives dels preus, etc.). Qualsevol persona que es trobi en una d'aquestes situacions pot assistir a l'assemblea, exposar el seu cas i rebre suport d'altres membres del Sindicat que l'assessoraran o l'acompanyaran amb els tràmits burocràtics, li faran suport emocional o familiar en els moments més complicats del procés i, fins i tot, aniran a la porta de casa seva a aturar els desnonaments, cada vegada més freqüents. Tot i així, cal remarcar que el SHT no té res a veure amb un servei assistencial o caritatiu sinó al contrari: l'objectiu és crear una xarxa solidària de suport mutu, en què tothom pot demanar ajuda i comprometre's a ajudar altres persones en les seves lluites, així com reivindicar conjuntament el dret a l'habitatge digne.

En els pocs mesos de vida del SHT s'han atès una quarantena de casos que, a banda d'evidenciar el problema d'habitatge de la ciutat, reflecteixen que la violència que exerceix el sistema capitalista és encara més forta quan es combinen diversos eixos d'opressió. Així, doncs, les dificultats per accedir a l'habitatge no tenen a veure només amb el poder adquisitiu sinó que s'agregen per a les dones, les persones migrades o racialitzades, les qui viuen als barris amb més risc d'exclusió social, les qui tenen problemes de salut física o mental i les qui no parlen la llengua de les institucions, entre d'altres.

Malgrat les dificultats de la lluita i, sovint, la lentitud dels avenços, el moviment per l'habitatge a Catalunya està creixent exponencialment, tant en nombre d'assemblees i de persones implicades com en impacte. Sembla paradoxal, però l'augment de repressió, multes, detencions i violència policial que estan rebent els sindicats d'arreu del territori és símptoma que les classes dominants els comencen a veure com una amenaça i, alhora, és un indicador que anuncia que cal seguir organitzant-se i lluitant. ■

Les Kellys

Miriam Suarez

Membre activista de Las Kellys Barcelona

El nom de les Kellys sorgeix del joc de paraules “la que limpia, la Kelly”; en el nostre cas netegem les habitacions dels hotels, som les cambreres de pis. Dones diverses, algunes a l’atur, les altres en actiu, moltes d’elles eventuais i molt poques de fixes, unes altres que treballen per a empreses externes o subcontractades. Som mares, filles, germanes, cosines, àvies i tietes que mantenim les nostres famílies. Hem creat Las Kellys perquè les nostres condicions laborals han anat empitjorant arran de la reforma laboral del 2012, que va obrir la porta a l’externalització.

Abans de la covid-19, les estadístiques turístiques a Barcelona van batre rècords amb milions de turistes i pernотacions. No obstant això, les cambreres de pis, que som l’eix vertebral de l’activitat hotelera, responsables màximes de la qualitat i experiència de milions de turistes que s’allotgen a la nostra ciutat, estem contractades en condicions de completa il·legalitat. Els hotels són els nostres ocupadors i ens subcontracten a través d’empreses externes per evadir responsabilitats patronals. Aquesta situació ens condemna a:

- Estar fora dels òrgans de representació col·lectiva dels hotels.
- La temporalitat dels contractes.
- Suportar distraccions flagrants de drets

salarians i de seguretat social.

- Tenir càrregues de treball inhumanes que ens deixen seqüeles cròniques incurables.
- Ser tractades com a treballadores de classe B, per no dir “esclaves”.
- La precarietat familiar i social: la pobresa afecta el manteniment i l’alimentació de les famílies i de la societat en general.
- Viure en una societat *involucionada*, en què s’han perdut completament els valors del respecte i la dignitat, que constitueixen la base de les relacions humanes.

Las Kellys fa diversos anys que defensem la dignitat dels nostres llocs de treball, exigim ser contractades directament pels hotels amb plens drets laborals i humans, i no renunciem a aconseguir el benestar laboral que mereixem com a treballadores. Les nostres reivindicacions inclouen des del dret a la jubilació anticipada fins a la vinculació de la categoria dels hotels a la qualitat del treball que exigeixen, passant per la supressió de les externalitzacions, que és un dels pitjors mals, i l’augment de les inspeccions de treball.

Ens organitzem amb molta força de voluntat i constància. Som un sindicat de dones sense subvencions ni cap altre recurs que el nostre temps. Està format per treballadores

precàries, treballem amb aliances amb diversos col·lectius que lluiten per unes condicions laborals dignes.

L’any 2018 vam aconseguir portar al Parlament català un segell de qualitat que garantia les condicions de treball just del personal de l’hostaleria. Aquest segell va ser aprovat en el ple, però de nou ens vam topar amb un sistema corrupte que no ens ha permès desenvolupar-lo: des d’una patronal incapaç de donar solució als seus problemes, que paga preus d’esclau a les treballadores en una perversa convivència amb el poder polític, fins a institucions que només ens donen llargues o negatives a l’hora de posar-nos a treballar amb aquest segell que tant ens va il·lusionar al principi, però que finalment no es va implantar. Tots aquests factors adversos ens han il·luminat per trobar un mecanisme efectiu que protegeixi i cuidi les treballadores des del primer minut, sense necessitat de conflictivitat judicial ni sindical.

Per això estem desenvolupant una central de reserves vinculada al segell de treball just i de qualitat en què els viatgers podran reservar les habitacions directament amb nosaltres en aquells hotels on tinguem presència sindical. Així, ens podrem assegurar amb total certesa que es respecten els drets de les treballadores i no existeix explotació. En aquesta central de reserves només es podrà contractar allotjament en hotels que compleixin els requisits del segell de treball just i de qualitat, que són els següents:

1. La no externalització ni subcontractació dels treballs nuclears de l’activitat hotelera, com és el de cambrera de pis.
2. El compliment de les lleis de prevenció de riscos laborals.
3. La retribució igual entre homes i dones.
4. La contractació de persones que formen part de col·lectius vulnerables.
5. L’existència de mesures relacionades amb el foment del treball estable i de qualitat, com les contractacions indefinides de les treballadores que duen a terme tasques estructurals en el negoci hotel·ler.

Aquesta central de reserves pretén ser una eina digital de transformació social que va més enllà de la contractació d’allotjament als hotels. Volem netejar el món i inaugurar la nova era del turisme basat en el respecte, la bellesa i el benestar, que afavoreixi els interessos humans davant dels mercantils en tot el planeta. Demostrarem que afavorir els interessos humans per sobre dels mercantils és rendible, genera riquesa, felicitat, pau, confiança i amor en les persones. Volem construir un nou model o estil de vida a les nostres ciutats i països. Ja estem fent els primers passos necessaris per crear la central de reserves i després del desenvolupament, la posada en marxa serà immediata.

Vivim en una societat *involucionada* en què s’han perdut completament els valors del respecte i la dignitat

La nostra central de reserves hotelera va dirigida a tots els habitants del planeta que busquin la qualitat, la veritat, la justícia, la llibertat, l’harmonia, la felicitat, la bellesa plena, l’amor, i el respecte als drets humans i al medi ambient. No es limita a una comunitat autònoma, ni a un país, sinó que té un àmbit d’actuació planetari. Estem obertes a establir aliances amb veïns, artistes, associacions o col·lectius independents, no vinculats a la política, i també amb petits negocis que comparteixin la nostra filosofia de vida i que busquin canviar el món, començant per Barcelona.

El món nèt amb què somiem està a l’abast de tothom. Aquest és el primer pas per aconseguir-lo. ■

Fridays for Future Tarragona

Joves d'arreu del món ens organitzem i ens mobilitzem davant la gran preocupació de la crisi climàtica a través de manifestacions i convocatòries de vaga. La crisi climàtica és un fet que les generacions més joves patirem amb tota la seva intensitat. Tenim mil motius per exigir accions immediates als nostres governants: l'increment de la temperatura global, l'augment dels gasos d'efecte d'hivernacle, l'acidificació dels oceans, l'extinció de milers d'espècies, la pujada del nivell del mar, l'excés de plàstic... Tot això es tradueix en canvis meteorològics extrems, molta contaminació, migracions i possibles malalties. Per totes aquestes raons, les joves ens mobilitzem perquè els nostres governants escoltin i emprenguin mesures per aturar la crisi climàtica. Fa anys que l'IPCC ens avisa. Tenim davant nostre un repte a què la humanitat mai s'ha enfrontat. El planeta i la biodiversitat estan en joc.

El moviment juvenil internacional Fridays For Future ha despertat el jovent per mobilitzar-se i denunciar la inacció política per frenar l'emergència climàtica. Aquest moviment va

sorgir a l'agost del 2018 després de la crida de l'activista Greta Thunberg cap a les vagues pel clima. Ella va començar a fer les vagues davant del parlament del seu país, Suècia. Aquesta acció es va escampar pel món i van arribar tota aquesta sèrie de mobilitzacions i les vagues globals pel clima: no assistir a classe els divendres en protesta per la inacció política davant d'una realitat sense un futur garantit per a les persones que ara mateix ens estem formant. Des de Tarragona, no ens hem quedat amb els braços plegats i amb el grup local de Fridays For Future Tarragona també ens movem i ens organitzem des del 15 de març de 2019, la primera gran data del moviment.

Els nostres objectius com a moviment és mobilitzar-nos, sortir als carrers per reivindicar la justícia climàtica i demanar la implicació i el compromís de tots els governs. Els governants en tenen la clau: des de líders mundials fins als alcaldes.

Tenim present i compartim la nostra preocupació no tan sols per la crisi climàtica sinó també per les problemàtiques

mediambientals del territori. Per exemple, ens preocupa la qualitat de l'aire alterada per l'activitat de la indústria petroquímica o per les emissions dels creuers que arriben a Tarragona. La regressió del delta de l'Ebre per la falta de sediments i l'augment del nivell del mar és una altra de les nostres preocupacions. O també la protecció dels espais naturals com l'anella verda i blava Gaià-Francolí, la platja de la Savinosa i altres indrets que han estat o estan amenaçats per projectes insostenibles i propis de l'especulació. I tampoc no oblidem la reivindicació per una mobilitat sostenible en tot el territori. Aquests casos també s'han de denunciar perquè afecten d'alguna manera o altra el medi ambient i la natura.

La crisi climàtica és un fet que les generacions més joves patirem amb tota la seva intensitat.

A banda d'això, formem part de la plataforma d'entitats ecologistes SOS Costa Daurada amb l'objectiu de preservar i defensar el litoral del territori. Una de les propostes recents és la creació del parc municipal de la punta del Miracle. També hem teixit aliances amb la resta de grups de Fridays For Future a Catalunya i de l'Estat. I evidentment, donem suport a totes aquelles lluites per la justícia social, com el feminisme, els drets LGTBIQ+, l'antiracisme, etc. Perquè sense justícia social no hi ha justícia climàtica.

La nostra activitat consisteix essencialment en l'activisme. L'activisme és allò que ens fa moure. Les nostres accions s'han basat en les convocatòries de concentracions i manifestacions al carrer, però també

organitzem altres activitats com l'assemblea oberta, formacions, xerrades, col·laboracions en activitats d'altres entitats ecologistes, participació en taules rodones, etc. Convé recordar que som un moviment horitzontal, apartidista i obert per a tothom.

Volem destacar també la campanya de mobilització a escala estatal sobre el judici pel clima, un litigi climàtic contra la inacció del Govern. Malgrat totes les mobilitzacions i declaracions de la ciutadania contra la insuficiència dels objectius climàtics, la resposta del Govern estatal segueix sent incompatible amb les indicacions científiques i incapaç de pal·liar la falta d'acció de governs anteriors. Amb el judici pel clima som més a prop d'assolir una victòria en favor de la justícia climàtica. Les victòries històriques de l'acció col·lectiva han demostrat la necessitat que la joventut es mantingui unida en la lluita multisectorial i intergeneracional per un futur millor per a tothom, un futur en el qual es doni prioritat a les persones i al planeta. ■

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Pau i desarmament

¹ Podeu llegir l'article aquí: <https://sipri.org/media/press-release/2021/business-usual-arms-sales-sipri-top-100-arms-companies-continue-grow-amid-pandemic>

² Podeu consultar els informes aquí: https://comercio.gob.es/ImportacionExportacion/Informes_Estadisticas/Paginas/Historico_Material_Defensa.aspx

³ Podeu consultar l'informe aquí: <http://centredelas.org/publicacions/financament-de-les-arnes-de-la-guerra-del-iemena-analisi-del-financament-de-les-empreses-darmes-que-han-exportat-a-arabia-saudita-i-emirats-arabs-units-2015-2019/>

⁴ Accés a la base de dades: <http://database.centredelas.org/banca-armada-ca>

Quan l'universal segueix sent masculí

⁵ Snyder A. Halfdan Mahler. *Lancet* (Londres, Anglaterra) [Internet]. 2017;389(10064):30. Disponible aquí: [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(16\)32604-6](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(16)32604-6)

⁶ Oliva Moreno, J.; González López-Varcárcel, B.; Barber Pérez, P.; Peña Longobardo, L.M.; Urbanos Garrido, R.; Zozaya González, N. *Crisis económica y salud en España. Inf Estud e Investig* 2018 [Internet]. 2018;24:25. Disponible aquí: https://www.mscbs.gob.es/estadEstudios/estadisticas/docs/CRISIS_ECONOMICA_Y_SALUD.pdf

⁷ Generalitat de Catalunya, Departament de Salut. *Pla de Salut de Catalunya 2016-2020. Dir Gen Planif en Salut* [Internet]. 2016;162. Disponible aquí: https://salutweb.gencat.cat/web/.content/_departament/pla-de-salut/Pla-de-salut-2016-2020/documents/Pla_salut_Catalunya_2016_2020.pdf

⁸ Generalitat de Catalunya. Departament de Salut. *Direcció General de Planificació en salut. Model de salut comunitària a la xarxa d'Atenció Primària*. 2019;76. Disponible aquí: salutweb.gencat.cat/web/.content/_ambits-actuacio/Linies-dactuacio/Plans-sectorials/Pla-primaria-salut-comunitaria-enapisc/comissions-tecniques/salut-comunitaria-enapisc.pdf

⁹ Generalitat de Catalunya. Departament de Salut. *Projecte COMSalut. Document base*. 2015;1-48. El podeu consultar aquí: <https://comsalut.files.wordpress.com/2015/12/comsalut-document-base.pdf>

¹⁰ Generalitat de Catalunya. Agència de Salut Pública de Catalunya. *COMSalut: Experiència i futur*. 2019. El podeu consultar aquí: http://salutpublica.gencat.cat/web/.content/minisite/aspcat/sobre_lagencia/Comsalut/Jornades_COMSalut/COMSalut2019.pdf

¹¹ Reus A De. *Pla de Salut de Reus*. 2022.

¹² Solera Albero, J.; Tárraga López, P.J. "La atención primaria de salud: más necesaria que nunca en la crisis del coronavirus". *Journal Negat No Posit Results*. 2020;5(5):468-72.

¹³ González-Viana, A.; Campaz, Y.; Sanmamed, N.; Belmonte, M.; Oliva, N.; Cabezas-Peña, C. "Salut comunitària en temps de la COVID-19: una proposta per a l'acció comunitària en salut". *Scientia*. 2020.

¹⁴ Aquas Agència de Qualitat i Avaluació Sanitàries de Catalunya. *Desigualtats socioeconòmiques en el nombre de casos i la mortalitat per COVID-19 a Catalunya*. Departament de Salut Generalitat Catalunya [Internet]. 2020;1(Maig):1-18. El podeu consultar aquí: <http://aquas.gencat.cat>

El dret a la ciutat

¹⁵ Borja, J. (2010). *Luces y sombras del urbanismo de Barcelona: estrategia, método y mercado*. Barcelona: UOC (Colección Gestión de la Ciudad).

L'alimentació com a dret humà i la sobirania alimentària

¹⁶ BOE núm. 103, de 30 de abril de 1977.

¹⁷ Nacions Unides. Comitè de drets econòmics, socials i culturals. "El dret a una alimentació adequada (art. 11)", *Observació General 12*, 12 de maig de 1999 Doc. E/C.12/1999/5.

¹⁸ Nacions Unides. Resolució de l'Assemblea General 70/1, de 21 d'octubre 2015.

¹⁹ Op. cit Doc. E/C.12/1999/5, paràgraf, 2.

²⁰ Dades de la FAO [en línia] *El estado de La seguridad alimentaria y la nutrición en el mundo, 2021* [Consulta 16/11/2021] <https://www.fao.org/3/cb4474es/online/cb4474es.html>.

²¹ Dades extretes d'IDESCAT <https://www.idescat.cat>.

La proposta d'un codi ètic de respecte dels drets humans i de la igualtat de gènere per a les empreses catalanes

²² Disponibles a http://cooperaciocatalana.gencat.cat/web/.content/Documents/20161121_Proposta-de-Codi-etic.pdf

Entrevista a Reds

²³ Drets humans, un assumpte de responsabilitat política. Guia per a la promoció i protecció internacional dels Drets Humans des de l'àmbit local. La podeu descarregar aquí: <https://drive.google.com/file/d/1e3Hkmh8jG7i8XxrieYGCe-OR-AiCGPolq/view>

²⁴ Amnistia Internacional. *Informe 2017/18. La situación de los derechos humanos en el mundo*: <https://crm.es.amnesty.org/sites/default/files/civircrm/persist/contribuye/files/Informeannual2018air201718-spanish%20web.pdf>

²⁵ Human Rights Watch. *Informe Mundial 2019. Nuestro análisis anual sobre los derechos humanos en el mundo*: <https://www.hrw.org/es/world-report/2019#>

Tarragona és ciutat defensora dels drets humans

²⁶ Podeu consultar la web del projecte aquí: <https://ciutatsdretshumans.cat/>

²⁷ La podeu consultar a <https://www.idhc.org/arxius/recerca/CartaEuropea.pdf>

²⁸ La podeu consultar a <https://undocs.org/es/A/RES/60/161>

Entrevista a Amnistia Internacional

²⁹ Amnistia Internacional. *Informe 2020/21: La situación dels drets humans al món*. Us el podeu descarregar aquí: <https://www.amnesty.org/es/documents/pol10/3202/2021/es/>

OFICINA DE COMPROMÍS SOCIAL
Universitat Rovira i Virgili, Campus Catalunya
Avinguda Catalunya 35, 43002 Tarragona

Xarxa de Cooperació al Desenvolupament del Sud de Catalunya
977 25 65 86 - www.xcd.cat - info.xcd@urv.cat